

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO miasta Kostrzyn nad Odrą

ZAŁĄCZNIK NR 5a

Studium krajobrazu kulturowego

Autor:
mgr Jakub Affelski

AKWADRAT Sp. z o.o., Gorzów Wlkp., sierpień 2008

SPIS TREŚCI

1. Wstęp	3
1.1. Cel, przedmiot i zakres opracowania	3
1.2. Podstawy prawne opracowania	3
2. Historia miasta w zarysie	5
2.1. Prahistoria	5
2.2. Pochodzenie i znaczenie nazwy „Kostrzyn”	6
2.3. Okres przed lokacją miasta	7
2.4. Kostrzyn miastem – historia od lokacji do czasów współczesnych.....	7
3. Rozwój przestrzenny miasta.....	10
3.1. Okres od wczesnego średniowiecza do czasów powstania twierdzy	10
3.2. Budowa twierdzy kostrzyńskiej.....	11
3.3. Zagospodarowanie przestrzenne miasta po 1537 roku	11
4. Warunki ochrony zabytkowych obszarów i obiektów.....	21
4.1. Strefa „A” – ścisłej ochrony konserwatorskiej.....	21
4.2. Strefa „B” – ochrony konserwatorskiej	22
4.3. Strefa „K” – ochrony krajobrazu kulturowego.....	26
4.4. Strefa „E” – ochrony ekspozycji	27
4.5. Obiekty wpisane do rejestru zabytków	28
4.6. Obiekty wpisane do ewidencji konserwatorskiej/gminnej.....	29
5. Warunki ochrony archeologicznej	40
5.1. Ogólne warunki ochrony archeologicznej	40
5.2. Strefy ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych.....	41
6. Ogólne wytyczne do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.....	46
7. Program odbudowy twierdzy kostrzyńskiej	46
Literatura	50
Spis rycin	51
Spis tabel	51
Spis map	51
Spis fotografii (płyta CD)	52
Spis map (płyta CD)	56

1. Wstęp

1.1. Cel, przedmiot i zakres opracowania

Studium krajobrazu kulturowego miasta Kostrzyn nad Odrą opracowano w ramach Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta, na zlecenie Urzędu Miasta Kostrzyn nad Odrą.

Podstawowymi celami opracowania są:

- wskazanie obiektów i obszarów zabytkowych na terenie miasta Kostrzyn nad Odrą,
- określenie zasad ochrony obszarów i obiektów zabytkowych,
- określenie zasad ochrony stanowisk archeologicznych,
- określenie stref ochrony konserwatorskiej na terenie miasta Kostrzyn nad Odrą.

Studium podzielone jest na trzy zasadnicze części:

- część tekstowa – główna część zawierająca podstawy prawne opracowania, historię i rozwój przestrzenny miasta, zasady ochrony konserwatorskiej obiektów i obszarów zabytkowych oraz stanowisk archeologicznych,
- część kartograficzna – mapa stref ochrony konserwatorskiej na terenie miasta,
- część fotograficzna – płyta CD ze zdjęciami obecnego stanu zachowania części zabytków na terenie miasta.

Ocenę stanu zachowania i waloryzację środowiska kulturowego oparto przede wszystkim na szczegółowych badaniach terenowych poszczególnych miejscowości. Badania przeprowadzono w miesiącach kwiecień i sierpień 2008 roku. Należy zaznaczyć, że dotychczasowa gminna/konserwatorska ewidencja obiektów chronionych w kilku przypadkach odbiegała od stanu rzeczywistego. Niektóre znajdujące się w ewidencji obiekty już nie istnieją (kościół poewangelicki przy ul. Kard. St. Wyszyńskiego 2, jeden z budynków pokoszarowych przy ul. Kard. Wyszyńskiego oraz murowany klub garnizonowy przy ul. Kościuszki 2). Dodatkowo udało się wyłowić kilka innych obiektów architektury zabytkowej, wcześniej nie uwzględnionych w ewidencji.

Ewidencja gminna/konserwatorska nie obejmowała obiektów o walorach zabytkowych z terenu Szumiłowa. Po konsultacji z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków (WUOZ) wykonano szczegółową analizę tego obszaru i wytypowano obiekty, które powinny zostać wpisane do ewidencji gminnej/konserwatorskiej obiektów chronionych miasta Kostrzyn nad Odrą.

W części fotograficznej opracowania, umieszczonej na płycie CD, znalazły się zdjęcia części obiektów historycznych (obecny stan zachowania) oraz skany pruskich map miasta, pochodzące z lat 1908 – 1946 (Quartschen 3353 – 1908, 1934; Samsel 3354 – 1934; Kostrzyn 3453 – 1946; Sonnenberg 3454 – 1938).

1.2. Podstawy prawne opracowania

Podstawy prawne dla opracowania studium krajobrazu kulturowego znajdują się w treści następujących aktów prawnych:

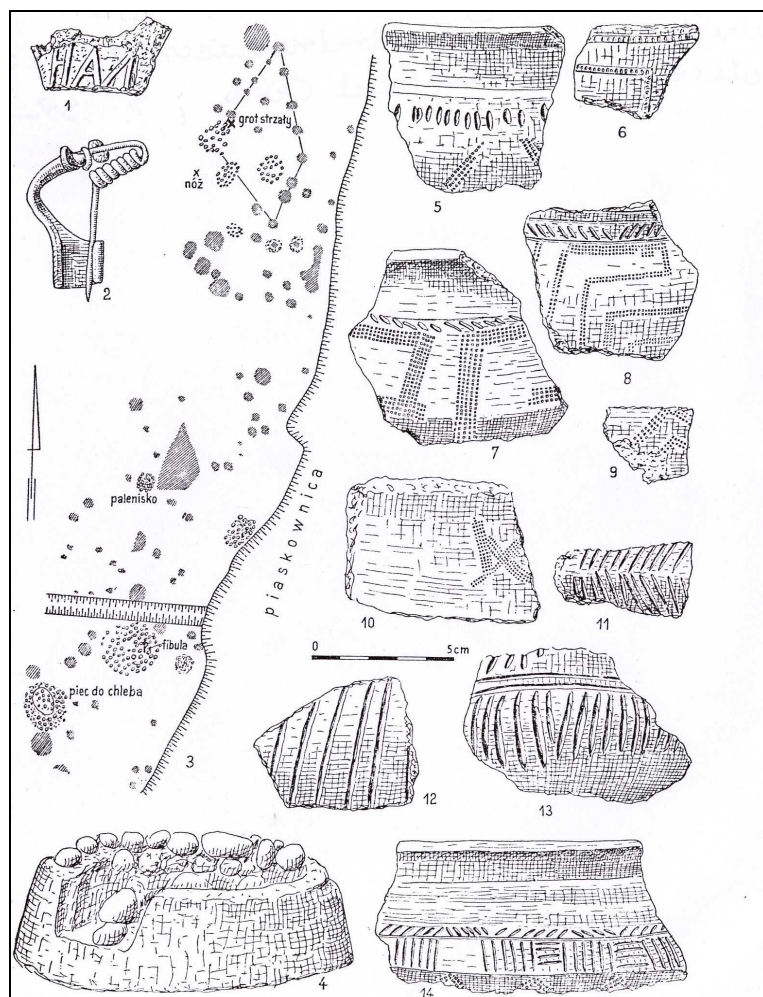
- *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. – tekst jednolity (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568).*

- *Ustawa z dnia 31 stycznia 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska (Dz.U. z 1994 r. Nr 49, poz. 196, z późniejszymi zmianami).*
- *Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2003 r., Nr 80, poz. 717, z późniejszymi zmianami).*
- *Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo Budowlane (Dz.U. Nr 89, poz. 414), z późniejszymi zmianami (Dz.U. z 2000 r., Nr 106, poz. 1126 – tekst jednolity, Dz.U. z 2003 r., Nr 80, poz. 718 – zmiana).*
- *Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 czerwca 2003 r. w sprawie prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich i architektonicznych, a także innych działań prowadzonych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych (Dz.U. z 2004 r. Nr 150 poz. 1579).*
- *Uchwała Rady Miasta Kostrzyn nad Odrą XLI/393/06 z dnia 31 sierpnia 2006 o przystąpieniu do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Kostrzyn nad Odrą.*

2. Historia miasta w zarysie

2.1. Prahistoria

Początki osadnictwa w rejonie Kostrzyna nad Odrą sięgają epoki schyłkowego paleolitu tj. czasów od 12000 – 8300 lat p.n.e. Na terenie samego miasta nie zlokalizowano śladów obecności człowieka z tego okresu, jednak znane są stanowiska archeologiczne z okolic miasta (Mostno st.1, st. 3, st. 6 [AZP 45-07]). Dowodzi to, że tereny dzisiejszego Kostrzyna nad Odrą na pewno były w tamtym okresie penetrowane przez grupy ludzkie. Najstarsze ślady „stałego” bytowania ludności w rejonie miasta pochodzą z epoki neolitu. Z analizy dostępnych materiałów wynika, że od tej epoki okolice Kostrzyna nad Odrą, szczególnie tereny położone na północ od stref centralnych miasta były intensywnie kolonizowane przez różne grupy kulturowe doby neolitu i eneolitu.

Ryc.1. Plan i wybór zabytków z osady z okresu wpływów rzymskich – Kostrzyn st. 4/4 (wg. A. Kiebuscha 1914)

O wykorzystaniu osadniczym tego terenu w epoce brązu świadczą znaleziska luźne oraz zlokalizowane stanowiska archeologiczne związane z ludnością kultury łużyckiej. Okres „lateński” oraz „wpływów rzymskich” to penetracja tego terenu przez ludność związaną z

2.3. Okres przed lokacją miasta

O okresie poprzedzającym lokację miasta wiadomo stosunkowo niewiele. Najprawdopodobniej w rejonie Kostrzyna nad Odrą istniał gród, niestety badacze do dzisiaj nie są zgodni co do lokalizacji owego grodu. Witold Hensel sytuuje go „przy ujściu Warty do Odry, na lewym brzegu Warty i prawym Odry, w obrębie miasta w miejscu bliżej nieokreślonym”. Badacze podejrzewają, że mógł on być zlokalizowany w miejscu, w którym powstał kostrzyński zamek.

Okres od X do końca XII wieku to dość mało rozpoznany fragment historii Kostrzyna nad Odrą. Wiemy, że teren dzisiejszego miasta najpierw znajdował się w rękach polskich, a w XII wieku nadany został Templariuszom, aby następnie przejść pod panowanie margrabiów brandenburskich.

2.4. Kostrzyn miastem – historia od lokacji do czasów współczesnych

Zasadniczym momentem w dziejach Kostrzyna nad Odrą było uzyskanie praw miejskich. Trudno określić jednoznacznie, kiedy to nastąpiło, ale wszelkie przesłanki wskazują, że lokacji miasta dokonał margrabia Albrecht III ok. 1300 roku. Wiadomo jednak, że przed 1317 rokiem Kostrzyn uzyskał prawa myśliborskie, które były lokalną odmianą prawa magdeburskiego, wspomina o tym dokument margrabiego Waldemara z tegoż właśnie roku. Nadanie praw miejskich znacznie podniosło rangę grodu.

W 1402 roku miasto przeszło we władanie Krzyżaków. W XIV i XV wieku Kostrzyn rozwijał się wzdłuż szlaku biegnącego prostopadle do Odry, dopiero w czasach późniejszych (po zbudowaniu twierdzy) rozbudowywał się wzdłuż Odry. Również plac targowy, późniejszy rynek, biegł w kierunku prostopadłym do Odry. Rozwój ekonomiczny Kostrzyna do XV wieku tłumiony był w dużym stopniu przez inne ośrodki miejskie, a zwłaszcza przez Frankfurt nad Odrą, Gorzów i Myślibórz. Podobnie jak we wszystkich niewielkich miasteczkach tego okresu, życie gospodarcze opierało się na handlu, rzemiośle oraz rolnictwie. Dopiero lata 1535 – 1571, w których rządy sprawował Jan von Hohenzollern były okresem przełomowym w dziejach miasta. W 1535 roku Kostrzyn został ustanowiony stolicą Nowej Marchii. Za margrabią do Kostrzyna przybył cały jego dwór, liczni ministrowie i dygnitarze. W mieście zaczęły działać rozmaite urzędy, kancelarie i sądy.

Margrabia Jan Kostrzyński, bo taki przydomek zyskał wśród historiografów, założył w mieście instytucje rządowe najwyższego szczebla, obejmujące m.in. sprawy wymiaru sprawiedliwości, wojskowości czy poboru podatków. W 1536 roku Kostrzyn stał się siedzibą centralnej administracji Nowej Marchii. Równocześnie powołano do życia centralne sądownictwo. Przedstawione powyżej przedsięwzięcia dynamizowały rozwój ośrodka. Za panowania Jana Kostrzyńskiego ukształtował się zupełnie nowy obraz urbanistyczny miasta, który przetrwał przez wiele lat. W latach 1537 – 1568 wybudowano tutaj jedną z najnowocześniejszych i najpotężniejszych twierdz tamtych czasów. Do dnia dzisiejszego zachowały się nieliczne ocalałe fragmenty fortów.

Długotrwała wojna 30-letnia (1618 – 1648) spowodowała ogromne zniszczenia i zubożenie miasta. Efektem działań wojennych były spalone i spustoszone domy na Długim i Krótkim Przedmieściu. Zniszczeń wojennych uniknęło tylko kostrzyńskie Stare Miasto, chronione przez mury obronne. Kilka lat po zakończeniu wojny do wyludnionego miasta zaczęła napływać fala osadników, głównie rzemieślników o wysokich kwalifikacjach. Do wzrostu gospodarczego Kostrzyna w XVII wieku przyczynili się w istotny sposób zbiegli przed prześladowaniami religijnymi francuscy hugenoci. W kolejnych latach rozwój

gospodarczy Kostrzyna hamowany był przez nawiedzające miasto klęski żywiołowe: upały, plaga szarańczy oraz liczne powodzie.

Od połowy XVII wieku, czyli wraz ze wstąpieniem na tron pruski Fryderyka Wilhelma I zwanego „Wielkim Elektorem”, rozpoczął się kolejny okres rozbudowy miasta. Kostrzyn znany był wówczas z ciężkiego więzienia dla przeciwników politycznych elektora, zlokalizowanego na zamku. Dnia 31 maja 1740 roku tron Prus objął Fryderyk II, dawny więzień kostrzyńskiego zamku. Nowy władca, przeszedł do historii z przydomkiem „Wielki”, wzmacniając potęgę swego państwa drogą podbojów i grabieży. W 1756 roku uwikłał on Prusy w wojnę siedmioletnią, a Kostrzyn ponownie stał się areną działań wojennych w sierpniu 1758 roku. Rankiem 15 sierpnia 1758 r. miasto stanęło w płomieniach. Kilka godzin później wszystkie budynki położone w jego obrębie spłonęły. Rosjanie kontynuowali bombardowania miasta do późnego wieczora, nie zdołali jednak skruszyć potężnych umocnień twierdzy. W dniu 20 sierpnia Krótkie Przedmieście zostało całkowicie spalone. W wyniku oblężenia z 1758 roku legło w gruzach 191 domów na Starym Mieście i 127 na przedmieściach. Pożar zniszczył budowle użyteczności publicznej, ratusz, lazaret, dwie szkoły oraz most na Odrze. Zniszczeniu uległ zamek oraz kościół farny. Ciężar odbudowy Kostrzyna spadł na barki rządu pruskiego i tych mieszkańców, którzy pozostali w zrujnowanym przez wojnę mieście. W końcu grudnia 1769 roku zakończono odbudowę Starego Miasta. Wzniesione z popiołów miasto otrzymało nieco zmieniony, w stosunku do stanu sprzed wojny, wygląd.

W pierwszej połowie XIX wieku Kostrzyn był typowym miastem średniej wielkości wytwarzającym produkty na potrzeby własne i najbliższej okolicy. Załoga wojskowa twierdzy ożywiała życie miasta, tworząc zapotrzebowanie na szereg usług. Położenie geograficzne miasta, z jednej strony czyniło z niego ważny węzeł komunikacyjny, z drugiej jednak zmuszało mieszkańców do ciągłej walki z żywiołem obu rzek. Miasto w dalszym ciągu zachowało swój trójdzielny charakter. Jego centrum stanowiło Stare Miasto, gdzie koncentrowało się rzemiosło. Na Długim Przedmieściu rozwinęło się gorzelnictwo i ogrodnictwo, a Krótkie Przedmieście posiadało charakter rolniczy. Stary Kostrzyn posiadał zabudowę murowaną, w rynku stały domy trzypiętrowe, w pozostałych miejscach dwupiętrowe. Znacznie gorzej sytuacja wyglądała na przedmieściach, a w szczególności na Krótkim, gdzie jeszcze wiele domów było zbudowanych z muru pruskiego i krytych strzechą. Od 1819 roku datuje się rozwój sieci komunikacyjnej w rejonie Kostrzyna, a samo miasto staje się od tej pory ważnym węzłem komunikacyjnym. Przez miasto prowadziła główna trasa dylizansów pocztowych z Królewca do Berlina. W tym okresie powstały liczne drogi oraz zaczęła rozwijać się sieć kolejowa.

Po przeniesieniu siedziby władz nowomarchijskich do Frankfurtu w 1815 roku utworzona została rejencja frankfurcka. Należał do niej utworzony w 1816 roku powiat kostrzyński, w skład którego weszły Dębno i Boleszkowice. W II połowie XIX wieku, a w szczególności od powstania Drugiej Rzeszy Niemieckiej Kostrzyn wszedł w erę cywilizacji przemysłowej. Małe zakłady rzemieślnicze oraz tereny zajęte dotychczas pod uprawę rolną zaczęły być wypierane przez fabryki. Nastąpiły istotne zmiany w strukturze załudnienia miasta oraz znaczny wzrost stopy życiowej jego mieszkańców, a przede wszystkim rozwój Krótkiego Przedmieścia. W 1883 roku powstała gazownia, a w 1877 otwarto urząd telegraficzny. W 1857 roku Kostrzyn otrzymał pierwsze połączenie kolejowe, była to linia Kolei Wschodniej, prowadząca z Berlina przez Frankfurt do Kostrzyna i dalej do Gorzowa. W 1867 roku miasto otrzymało bezpośrednie połączenie z Berlinem przez Munchemberg, a w latach 1872 – 1875 przeprowadzona została przez miasto linia ze Szczecina do Wrocławia. Dziesięć lat później uruchomiono linię kolejową do Stargardu, natomiast w 1896 roku do Słońska, gdzie prowadziła linia wąskotorowa. W mieście funkcjonowały 3 dworce kolejowe – w 1867 roku powstał dworzec na Starym Mieście, w latach 1872 – 1874 na Krótkim

Przedmieściu, a w roku 1887 dworzec otrzymało Długie Przedmieście. Aby ułatwić komunikację między oddalonymi od siebie częściami miasta w 1902 roku uruchomiono linię tramwaju konnego, który kursował na odcinku między Rynkiem a krótkim Przedmieściem. Ze względu na kryzys ekonomiczny w 1920 roku zawieszono tramwaj konny, w 1925 roku zastąpiono go tramwajem elektrycznym. Jego linia biegła z lewego brzegu Odry, przez Stare Miasto na Nowe Miasto (Krótkie Przedmieście)¹.

W 1914 roku wybuchła I wojna światowa. Jej konsekwencje ekonomiczne były dla Kostrzyna podobne jak dla całej Rzeszy – pojawiło się bezrobocie, spekulacja, wielka inflacja, strajki i brak żywności oraz poczucie zagrożenia. W czasie I wojny światowej w twierdzy więzionych było 300 jeńców włoskich i rosyjskich. Wykorzystywano ich do pracy w fabryce mąki kartoflanej. W okresie międzywojennym Kostrzyn był jednym z wielu miast cechujących się średnim uprzemysłowieniem. Niewielki rozwój budownictwa mieszkalnego i przemysłu budowlanego w Kostrzynie był rezultatem zaniedbań władz w latach wcześniejszych. Problem ten starały się rozwiązać władze III Rzeszy. Przemysłem, dzięki któremu Kostrzyn podniósł swoje znaczenie, był przemysł drzewny i związany z nim bezpośrednio przemysł papierniczy. W 1935 roku rozpoczęto w mieście budowę Fabryki Celulozy. Funkcjonowała ona do początku 1945 roku, kiedy to Niemcy wywieźli stąd do Rzeszy wszystkie maszyny i urządzenia. Posiadając charakter węzła komunikacyjnego Kostrzyn miał dobrze rozwiniętą bazę gastronomiczno-hotelową. W mieście znajdowały się 3 hotele, 3 kawiarnie i 5 restauracji. W pobliżu Strzelnicy Miejskiej pojawiło się pierwsze w mieście kino („Apollo”). W latach 1925 – 1930 zrealizowano w lesie miejskim od dawna planowaną budowę stadionu.

W okresie II wojny światowej Kostrzyn był ważnym punktem garnizonowym. Szkolono tu żołnierzy i oficerów dla potrzeb armii niemieckiej. W latach 1940 – 1945 w okolicy miasta znajdowały się co najmniej 3 obozy pracy przymusowej dla Polaków, Belgów, Francuzów, Jugosłowian, Holendrów i Rosjan, jeden obóz pracy dla Żydów oraz obóz III C Alt Drewitz, przez który przewinęło się ok. 70 tys. jeńców. W wyniku wielotygodniowych walk o miasto w 1945 roku Kostrzyn uległ niemal całkowitemu zniszczeniu, którego stopień oszacowano na 95%. Ludność niemiecka w dniu 22 czerwca 1945 roku musiała opuścić miasto. W ten sposób Kostrzyn stracił 1,5 tysiąca mieszkańców, którzy po wojnie zamieszkiwali północną część miasta. Z miasta liczącego w przededniu wojny ok. 28 tys. mieszkańców Kostrzyn stał się „polską Hiroszimą”, licząc w 1946 roku zaledwie 634 mieszkańców. Całkowicie zrównana z ziemią została najstarsza dzielnica, położona w widłach Warty i Odry, będąca właściwą kolebką miasta. Po Starym Mieście i twierdzy pozostały tylko ruiny.

Okres powojenny to czas, w którym miasto organizowało się na nowo przy działającym węźle kolejowym. Dzisiejszy Kostrzyn nad Odrą funkcjonuje przestrzennie na terenach historycznego Krótkiego Przedmieścia (Nowego Miasta) i Drzewic. W 1995 roku do Kostrzyna przyłączono wieś Szumiłowo (Alt Schaumburg), która w źródłach pierwszy raz pojawia się w 1405 roku.

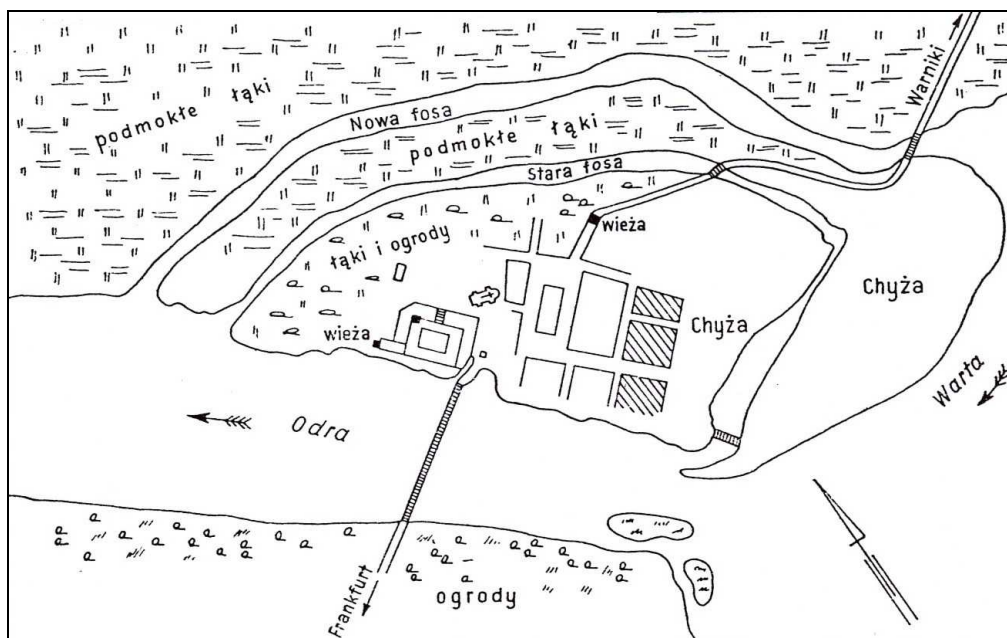
¹ Krótkie Przedmieście zostało przemianowane w 1907 r. na „Nowe Miasto”.

3. Rozwój przestrzenny miasta

Pełna analiza układu urbanistycznego oraz rozwoju przestrzennego miasta, w przypadku Kostrzyna nad Odrą nastęrcza dużych trudności. Miasto było wielokrotnie niszczone przez pożary, powodzie, liczne wojny i oblężenia, a zwłaszcza skutki II wojny światowej. Zabudowa miasta została również silnie zmodyfikowana przez budowę twierdzy.

3.1. Okres od wczesnego średniowiecza do czasów powstania twierdzy

W okresie wczesnego średniowiecza na terenie miasta funkcjonowała osada otwarta (stanowisko 1/1). W XII wieku, a być może i wcześniej prawdopodobnie funkcjonował na terenie miasta gród, którego lokalizacja jest trudna do określenia. Przyjmuje się, że mógł on zajmować miejsce późniejszego zamku. Obok grodu w tym czasie funkcjonowała komora celna, która znajdowała się przy przeprawie przez Odrę. W XIII wieku powstał zamek, funkcjonował wówczas kościół, a także rynek, od którego odchodziło kilka uliczek. Przed 1547 rokiem istniał przy rynku drewniany budynek ratusza. W XIV wieku powstał drewniany most przez Odrę. Dokładne zagospodarowanie przestrzeni miejskiej z tego okresu jest na dzień dzisiejszy nie do ustalenia. Wiadomo, że w okresie po lokacji miasta, w XIII i XIV wieku Kostrzyn rozwijał się wzdłuż brzegów Odry. Kartograficznie najstarszą część Kostrzyna nad Odrą umieszcza się na terenie dzisiejszego zniszczonego Starego Miasta. W tamtym okresie Warta opływała Stare Miasto od strony południowo-wschodniej, a nie jak dzisiaj od wschodniej i północno-wschodniej. Przestrzeń dzisiejszego koryta Warty zajęta była wówczas przez mokradła i bagna (Ryc.3.).

Ryc.3. Kostrzyn do roku 1535 roku (wg C. Fredricha 1913)

Na przełomie XIII i XIV wieku przy Kostrzynie funkcjonowała Chyża, którą umiejscawia się ok. 200 – 300 m od centrum miasta. Jak sugerują badania terenowe w okolicach ulicy Chyżyńskiej, czyli południowo-wschodniej części dzisiejszego Starego Miasta. Chyża była nierozdzielnie związana z rybołówstwem i funkcjonującym wówczas

targiem rybnym. W XVI wieku, po rozpoczęciu budowy twierdzy, przeniesiono ją na drugi brzeg Odry (obecne tereny Niemiec).

3.2. Budowa twierdzy kostrzyńskiej

W 1537 roku za panowania Jana Kostrzyńskiego rozpoczęto budowę twierdzy kostrzyńskiej (projektu Francesco Chiaramelli z Gandino) co niosło za sobą totalną reorganizację przestrzenną miasta. Prace zostały ukończone w 1543 roku, miasto znalazło się wewnątrz fortyfikacji (ziemnych wałów i bastii). Równocześnie z budową trwały prace z zakresu budownictwa wodnego. Fortyfikacje zostały zbudowane na planie nieregularnego sześcioboku z czterema ostrokątnymi bastionami narożnymi („Król”, „Królowa”, „Księżniczka”, „Filip”) oraz dwoma bastionami sześciokątnymi. Twierdza otrzymała dwie bramy – Sarbinowską i Gorzyńską. Nazwy ich ulegały przekształceniom i tak w 1604 roku Brama Gorzyńska zmieniła nazwę na Lubuską, a w 1797 roku na Berlińską. Brama Sarbinowska nazywana była także Nową Bramą (1578), Bramą Chwarszczańską, a od 1654 roku Nowomarchijską. Na południowo-wschodnim odcinku umocnień powstała Furta Chyżańska. Wychodziła ona przez wąski mostek na teren Starej Chyży. Podobna furta założona została od strony Odry – Furta Młyńska. Prowadziła ona na pomost gdzie umocowane były młyny. Pomost stanowił pozostałość dawnego mostu na Odrze, rozebranego przed 1539 rokiem. Po zbudowaniu części głównej rozpoczęto osłaniać twierdzę pierścieniem dzieł zewnętrznych.

W tym okresie również przebudowano, w stylistyce renesansowej, położony na terenie twierdzy zamek, który stał się rezydencją władcy. Zamek posiadał obszerny kwadratowy dziedziniec i cztery baszty a od miasta odgradzała go głęboka fosa.

3.3. Zagospodarowanie przestrzenne miasta po 1537 roku

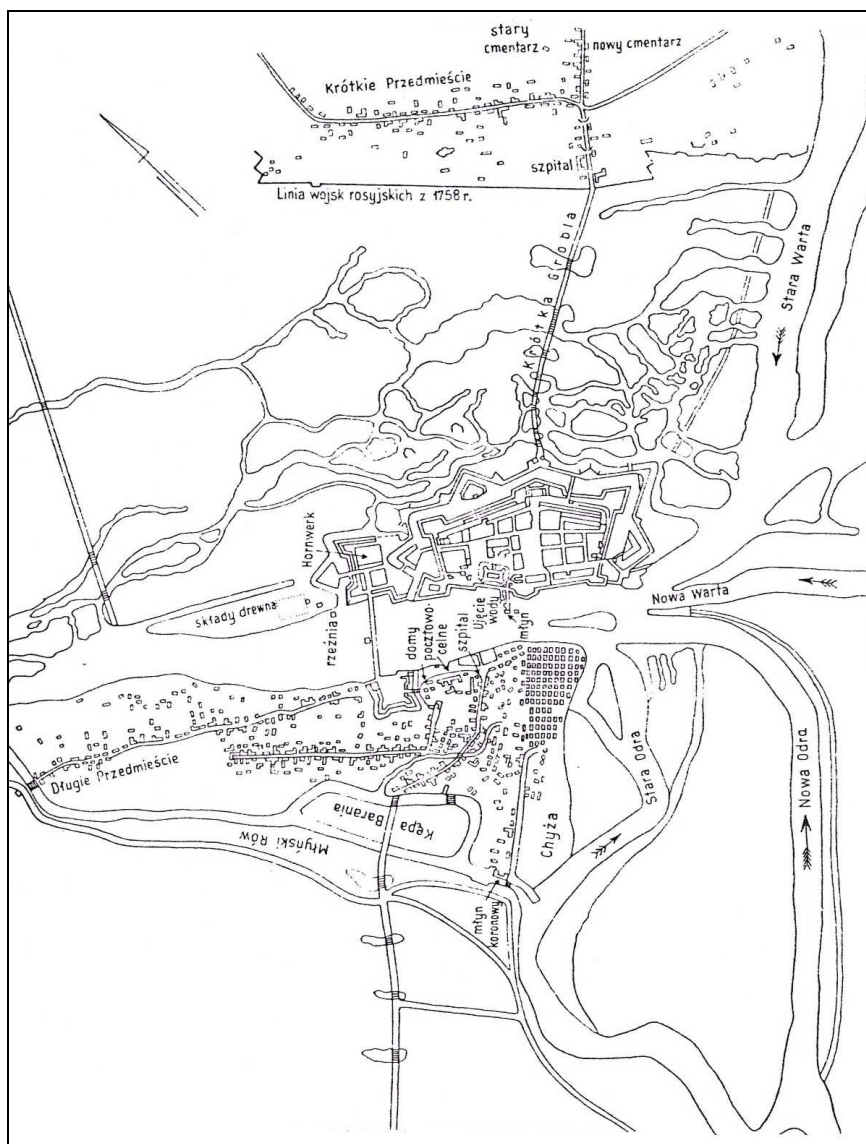
Stare Miasto zamknięte w twierdzy otrzymało zwartą i gęstą zabudowę. Centrum miasta stanowił prostokątny rynek, a główne ulice wychodziły z rynku prostopadłe i łączyły się z wąskimi przecznicami. W końcu XVI wieku twierdza nie mogła już pomieścić napływającej ludności, która zaczęła lokować się poza murami miejskimi, tworząc przedmieścia. Wzięły one swoje nazwy od długości grobli i mostów łączących je ze Starym Miastem. Na północ od Starego Miasta, za Bramą Sarbinowską rozciągało się Krótkie Przedmieście (Kurze Vorstad), którego charakterystyczną cechą zabudowy było duże rozrzucenie wolno stojących budynków pośrodku ogrodów. Położone na lewym brzegu Odry Długie Przedmieście (Lange Vorstad) posiadało pierwszy w mieście szpital. Krótkie Przedmieście znajdowało się na terenie dzisiejszego centrum miasta, natomiast teren Długiego Przedmieścia obecnie znajduje się na obszarze Niemiec.

W XVII wieku w wyniku epidemii dżumy na teren Krótkiego Przedmieścia przeniesiono cmentarz, który znajdował się na lewo od drogi biegnącej do Sarbinowa. Przy cmentarzu powstał również kościół. Jak wspomniano w poprzednim rozdziale, wojna 30-letnia przyniosła totalne zniszczenie zabudowy kostrzyńskich przedmieść. Zniszczeń wojennych uniknęło tylko kostrzyńskie Stare Miasto, chronione przez mury obronne.

Od połowy XVII wieku, czyli wraz ze wstąpieniem na tron Fryderyka Wilhelma I zwanego „Wielkim Elektorem”, rozpoczął się kolejny okres rozbudowy miasta. Dokonano renowacji kościoła farnego, przebudowano umocnienia i rozbudowano twierdzę, przeobrażeniom uległ zamek i magazyny zbożowe. Oddano do użytku miejski wodociąg,

który zaopatrywał w wodę domy leżące w obrębie twierdzy, a także wybrukowano ulice. Odbudowano też szereg domów na Długim i Krótkim Przedmieściu, zniszczonych w wojnie 30-letniej.

W 1735 roku na wniosek Królewskiej Kamery Wojen i Domen uzyskano od króla zezwolenie na założenie nowej części miasta. Nowe Miasto zbudowane zostało na gorzyńskim dziele rogowym (hornwerku), czyli na północny zachód od głównego założenia twierdzy. Krótco po 1735 roku zbudowano tam 13 domów. Zabudowa otrzymała plan kwadratu. Pierwsza połowa XVIII wieku była okresem dynamicznego rozwoju przedmieść, Długiego i Krótkiego (Ryc.4.).

Ryc.4. Plan Kostrzyna z pierwszej połowy XVIII wieku (wg A. Kamiński 1991)

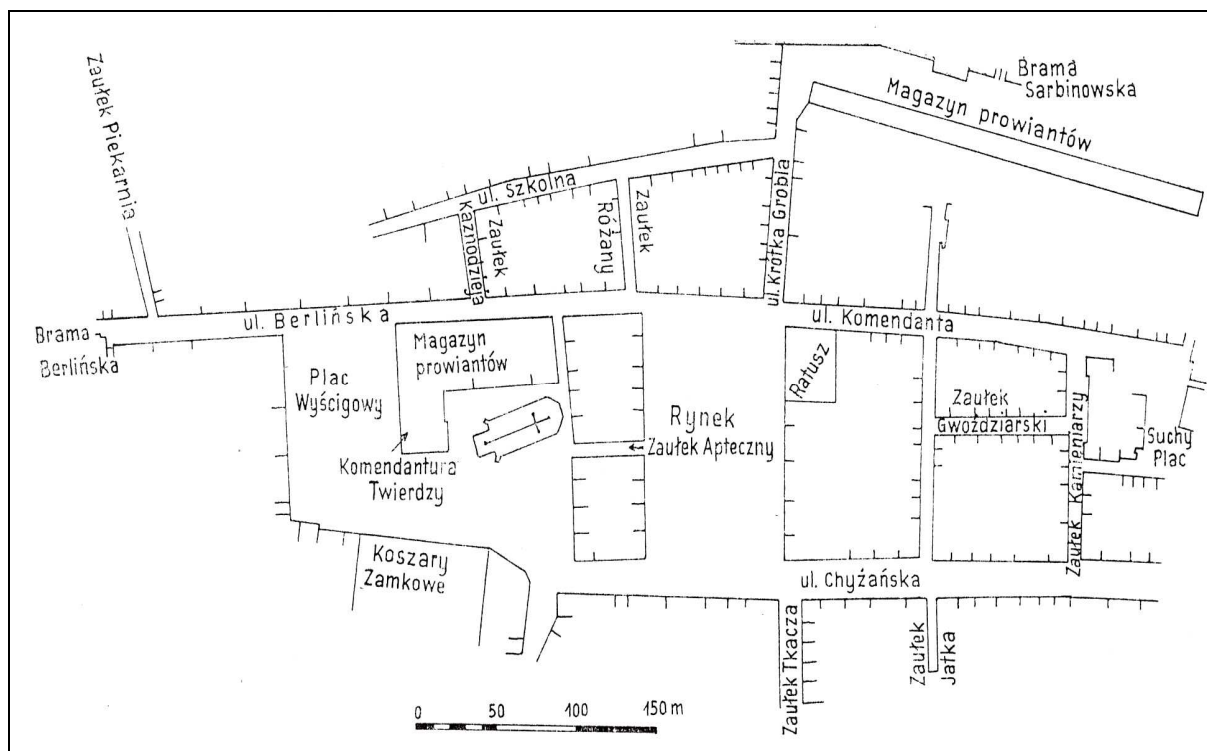
W wyniku wojny siedmioletniej (1756 – 1763) zabudowa Kostrzyna znacznie ucierpiała. Doszczętnie spłonęła zabytkowa architektura wewnątrz twierdzy oraz budynki na Krótkim Przedmieściu. Do 1769 roku zdołano jednak odbudować miasto, nadając mu nieco zmieniony, w stosunku do stanu sprzed wojny wygląd. W 1764 roku wzniesiono nowy most na Odrze. Odbudowę Długiego i Krótkiego Przedmieścia ukończono dopiero w 1777 roku. Szybciej podniosło się ze zgliszczy Krótkie Przedmieście, na którym już w 1772 roku stanęły

92 domy (tyle samo co u progu wojny siedmioletniej). W drugiej kolejności zaczęto renowację umocnień twierdzy. Dotkliwe powodzie nawiedzające miasto w latach 1770, 1780 i 1785 doprowadziły do rozpoczęcia na szeroką skalę prac melioracyjnych i regulację dróg wodnych Warty i Odry.

Doba wojen napoleońskich była kolejną epoką zniszczeń i upadku miasta. W 1806 roku Napoleon Bonaparte zajął Kostrzyn i do 1814 roku miasto znajdowało się pod okupacją francuską. Miasto poniosło ciężkie straty, których konsekwencje w sferze gospodarczej widoczne były do połowy XIX wieku. Kostrzyn zachował swój trójdzielny charakter. Centrum stanowił Stary Kostrzyn (Ryc.6., Ryc.7.) wraz z Nowym Miastem. Na lewym brzegu Odry (dzisiejsze Niemcy) znajdowało się dotknięte w tym okresie przez gruntowne zmiany Długie Przedmieście, natomiast na północny wschód od Starego Miasta funkcjonowało Krótkie Przedmieście (Ryc.5.). Do czasów kampanii napoleońskiej Długie Przedmieście było zdecydowanie bardziej rozwinięte od Krótkiego, na którym dominowały kryte gontem i słomą drewniane domy. Role odwróciły się dopiero po wojnach napoleońskich, wówczas Krótkie Przedmieście zaczęło rozwijać się bardzo dynamicznie.

Ryc.5. Kostrzyn w okresie wojen napoleońskich (wg C. Fredricha 1912)

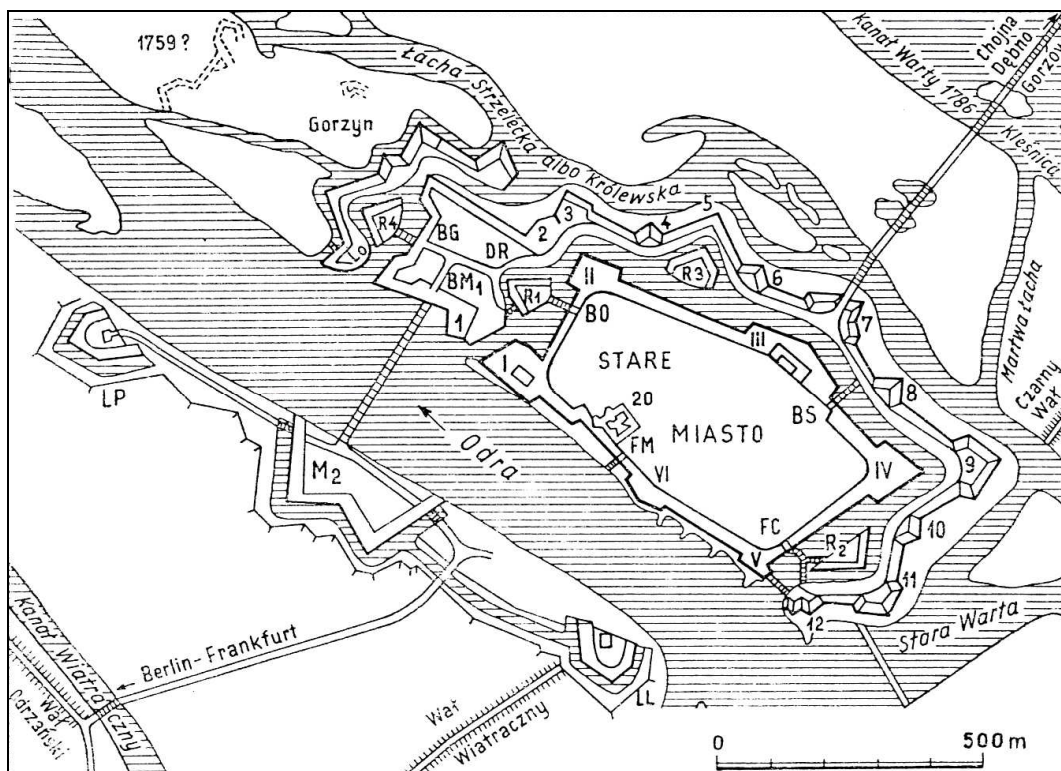

Ryc.6. Plan Starego Miasta z początków XIX wieku (wg C. Fredricha 1913)

Krótkie Przedmieście po 1814 roku swą urbanistyczną konstrukcję opierało na promieniście rozchodzących się traktach – od północy ku wschodowi wymienając – w kierunku Drzewic biegła ul. Drzewicka (Drewitzer Straße) i w pobliżu ul. Plantacji (Plantagenstraße), do Sarbinowa ul. Sarbinowska (Zondorfer Straße), do Gorzowa ul. Gorzowska (Landsberger Straße), oraz ul. Warnicka do Warnik (Warnicker Straße). Do połowy XIX wieku charakter zabudowy był w zasadzie wiejski. Pierwszy dom piętrowy powstał ok. 1850 roku. Rozwój urbanistyczny podlegał ścisłym obostrzeniom wojskowym. Domy przy ul. Drzewieckiej wznoszone były ścianą szczytową do ulicy, a między nimi pozostawiano wolne place, dla lepszego pola obserwacji i ostrzału artylerii z twierdzy. Na terenie Krótkiego Przedmieścia usytuowany był cmentarz kostrzyński, obecnie już nieistniejący.

Druga połowa XIX wieku do czasu wybuchu I Wojny Światowej to bardzo szybki rozwój demograficzny i przestrzenny miasta. Dotyczy to szczególnie Krótkiego Przedmieścia. Powierzchnia miasta w 1850 roku wynosiła 56 ha, a w 1900 roku już 230 ha. Krótkie Przedmieście rozwijało się wzdłuż jego promieniście rozchodzących się ulic, ul. Drzewicka dotarła do samych Drzewic, podobnie ul. Warnicka do Warnik. Na jego terenie powstały koszary wojskowe, infrastruktura przemysłowa, centrum handlowe, wodociąg. Znacznie rozwijały się budownictwo mieszkaniowe, m.in. wzdłuż ulic Warnickiej i Drzewieckiej. W 1907 roku Krótkie Przedmieście oficjalnie zostało przemianowane na Nowe Miasto.

W ślad za budową linii kolejowych rozbudowywano system umocnień głównej części twierdzy jak i stworzono nowy pierścień zewnętrzny, położony w odległości 4 – 5 km od miasta w Gorgast, Czarnowie, Sarbinowie (Fort Sarbinowo) i Żabicach. Z powodu dezaktualizacji wartości obronnej pewnych elementów twierdzy, niektóre jej części wykorzystano wtórnie do celów cywilnych.

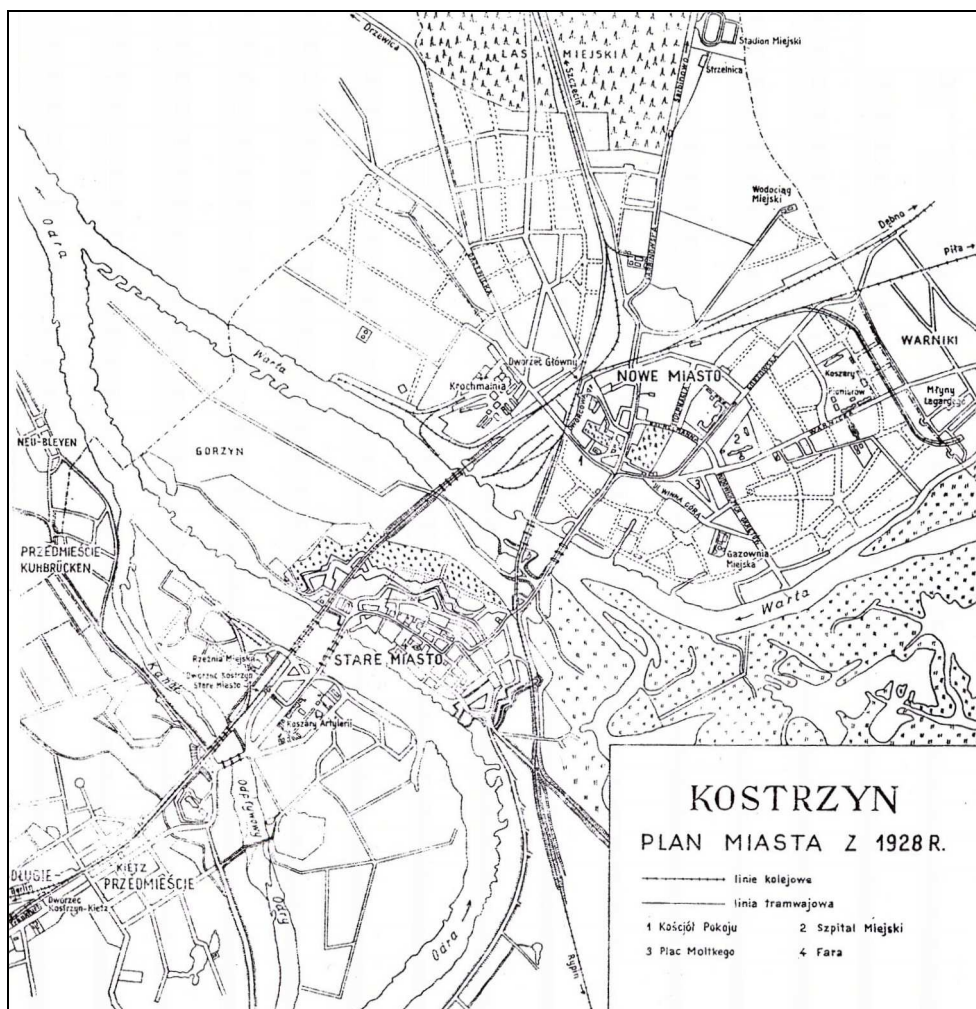

Ryc. 7. Twierdza kostrzyńska do 1830 roku (wg. J. Stankiewicz 1966).

Legenda: I – bastion „Król” i mały szaniec; II – bastion „Królowa”; III – bastion „Książę”; IV – bastion „Książniczka”; V – bastion „Filip”; VI – bastion „Brandenburgia”; BO – Brama Odrzańska; BG – Brama Gorzyńska; MN1 – Brama Mostowa (dawna); BS – Brama sarbinowska; DR – dzieło rogowe na Gorzynie; FC – Furta Chyżańska; FM – Furta Młyńska; LL – lewa luneta skrzydłowa; LP – prawa luneta skrzydłowa; LO – Luneta Odrzańska; M2 – nowy przyczółek mostowy; R1 – Rawelin „Albrecht”; R2 – Rawelin „August Wilhelm”; R3 – Rawelin „Christian Ludwik”; R4 – Rawelin Gorzyński; 1-12 – redany.

W okresie międzywojennym (Ryc.8) Kostrzyn był jednym z wielu miast cechujących się średnim uprzemysłowieniem. Kolejny rozwój budownictwa mieszkaniowego ruszył dopiero na początku lat 30-tych XX wieku. Na terenie Długiego Przedmieścia wybudowano osiedle pod nazwą Deutschlandsiedlung (16 ulic, 200 domów). Również na terenie Nowego Miasta w połowie lat 30-tych XX wieku trwał ruch budowlany. Ówczesny Kostrzyn przestrzennie zajmował teren dzisiejszego centrum miasta. Głównymi arteriami miasta, wzdłuż których lokowało się substancja urbanistyczna były ulice: Warnicka, Gorzowska, Drzewicka. Po wybudowaniu w 1935 roku Fabryki Celulozy rozwój przemysłowy miasta ukierunkował się w stronę wytwórczości papierniczej. Obok omawianej powyżej gałęzi przemysłu bardzo duże znaczenie miała również dla miasta działająca fabryka mąki kartoflanej.

Skutki II wojny światowej były dla miasta i jego infrastruktury bardzo dramatyczne. W wyniku wielotygodniowych walk o miasto w 1945 roku Kostrzyn uległ niemal całkowitemu zniszczeniu (ok. 95% zabudowy). W gruzach legło 8278 budynków mieszkalnych. Zachowało się jedynie 9 budynków, a niewiele ponad 50 domów nadawało się do remontu. W 1939 roku Kostrzyn liczył ok. 28 tys. mieszkańców, a w 1946 roku zaledwie 634. Stare Miasto (kolebka Kostrzyna) zostało zrównane z ziemią. Z czynnych przed 1939 rokiem 32 zakładów produkcyjnych ani jeden nie zachował się w stanie zdatnym do uruchomienia. Stosunkowo najmniej zniszczony był młyn. Całkowitemu zniszczeniu uległa oczyszczalnia ścieków i druga co do wielkości w regionie gazownia

Ryc.8. Plan miasta Kostrzyn z 1928 roku (wg W. Thoma 1928)

Okres powojenny to powolna odbudowa miasta. Najstarsza część Kostrzyna w zasadzie przestała istnieć i nigdy jej nie odbudowano. W wyniku ustalania nowych granic państwowych po stronie Polskiej z historycznych części miasta pozostało Stare Miasto oraz Nowe Miasto (Krótkie Przedmieście). Dzisiejszy Kostrzyn organizował się wokół infrastruktury węzła kolejowego na terenie Nowego Miasta. Uruchomienie w 1958 roku fabryki celulozy przyspieszyło rozwój miasta. Przedwojenne centrum zlokalizowane w obrębie Nowego Miasta (Krótkiego Przedmieścia) zostało totalnie przeorganizowane. Całkowicie zrezygnowano z nawiązania do przedwojennej zwartej zabudowy. Przyjęto koncepcję budowy kolejnych osiedli mieszkaniowych, złożonych przeważnie z czteropiętrowych bloków mieszkalnych. Przesądziło to o kształcie urbanistycznym obecnego miasta i jego walorach urbanistycznych.

Na obszarach dawnej zabudowy wybudowano szereg osiedli blokowych, zacierając historyczny układ urbanistyczny miasta. Do dnia dzisiejszego ostały się zaledwie pojedyncze budynki „starego Kostrzyna” oraz kilka przykładów zbiorowych założeń architektonicznych o charakterze mieszkalnym, wojskowym, przemysłowym czy gospodarczym. W dniu dzisiejszym z historycznych jednostek urbanistycznych w skład miasta wchodzi: Stare Miasto – Twierdza (ruiny), Nowe Miasto (Krótkie Przedmieście), Warniki, Drzewice, Szumiłowo. Po za granicami kraju znajdują się tereny Długiego Przedmieścia oraz Chyży.

Jak już wcześniej wspomniano, w 1995 roku do Kostrzyna przyłączona została historyczna wieś Szumiłowo (Alt Schaumburg).

Ryc.9. Pomnik Lwa (dzisiejszy Park Lwa) – lata 20-te, 30-te XX wieku

Ryc.10. Most przez Wartę – lata 20-te, 30-te XX wieku

Ryc.11. Nowe Miasto – lata 20-te, 30-te XX wieku

Ryc.12. Nowe Miasto – lata 20-te, 30-te XX wieku

Ryc.13. Dworzec kolejowy – lata 20-te, 30-te XX wieku

Ryc.14. Zamek, Stare Miasto

Ryc.15. Stare Miasto – lata 20-te, 30-te XX wieku

Ryc.16. Widok na Nowe Miasto – lata 20-te, 30-te XX wieku

4. Warunki ochrony zabytkowych obszarów i obiektów

W celu zachowania dziedzictwa kulturowego w zakresie obiektów i obszarów zabytkowych wyznacza się strefy ochronne, dla których określone są szczegółowe warunki ochrony. Są to:

- Strefa „A” – ścisłej ochrony konserwatorskiej,
- Strefa „B” – ochrony konserwatorskiej,
- Strefa „K” – ochrony krajobrazu kulturowego,
- Strefa „E” – ochrony ekspozycji.

Przedmiot ochrony, warunki ochrony i zakres przestrzenny poszczególnych stref na terenie Kostrzyna nad Odrą, został przedstawiony poniżej. Dokładny zasięg stref przedstawia *Załącznik 5b. Strefy ochrony konserwatorskiej*.

4.1. Strefa „A” – ścisłej ochrony konserwatorskiej

Strefa „A” jest to obszar uznany za materialne świadectwo historyczne, na którym dawny układ przestrzenny lub jego elementy zachowały się w stanie nienaruszonym lub nieznacznie zniekształconym. W strefie tej zakłada się pierwszeństwo wymagań konserwatorskich nad wszelką działalnością inwestycyjną, gospodarczą i usługową.

Przedmiot ochrony:

- rozplanowanie dróg, ulic i placów oraz ich zachowane oryginalne nawierzchnie,
- historyczny charakter wnętrz urbanistycznych,
- historyczne formy i linie zabudowy,
- historyczne podziały parcelacyjne i szerokości frontów zabudowy,
- istniejąca zabudowa o walorach zabytkowych (wpisana do rejestru zabytków lub zakwalifikowana do rejestru),
- zieleń komponowana, jej układ i skład gatunkowy,
- mała architektura (ogrodzenia, bramy, pomniki).

Warunki ochrony:

- trwałe zachowanie historycznego układu przestrzennego ze wszystkimi elementami (elementy: architektoniczne poszczególnych budynków, drogi, place, linie zabudowy, kompozycja wnętrz urbanistycznych i krajobrazowych),
- utrzymanie i odtworzenie historycznej dyspozycji terenu, na który składają się historyczne podziały parcelacyjne w postaci podziałów geodezyjnych lub ich uczytelnienie w terenie,
- ochrona, konserwacja i rewaloryzacja zachowanych, głównych elementów układu przestrzennego,
- usunięcie lub przebudowa obiektów dysharmonizujących,
- dostosowanie nowej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej,
- wymóg pozwolenia WUOZ dla wszelkiej działalności inwestycyjnej,
- wymóg konsultowania i uzyskania opinii WUOZ dotyczących projektów i zmian miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wszelkich zmian i podziałów nieruchomości oraz przebudowy, rozbudowy i remontów wszelkich obiektów

będących w strefie, zgodnie z *ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z 2003 r.)*,

- zgodnie z powyższą ustawą, Rada Gminy, po zasięgnięciu opinii WUOZ, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.

Zakres przestrzenny w Kostrzynie nad Odrą:

- Stare Miasto – pozostałości zespołu Starego Miasta (Twierdza Kostrzyn):
 - Brama Chyżańska [CD foto 5],
 - Bastion Król (cmentarz żołnierzy radzieckich) [CD foto 6],
 - zamek [CD foto 7],
 - fara [CD foto 8];
- Fort Sarbinowo (Fort Sarbinowski) – pozostałości założenia fortu, wchodzącego w skład pierścienia zewnętrznego Twierdzy Kostrzyn [CD foto 179, 180].

4.2. Strefa „B” – ochrony konserwatorskiej

Strefa „B” stanowi teren objęty pośrednią ochroną konserwatorską. Obszar obejmujący czytelne lecz nie dominujące historyczne zagospodarowanie, charakterystyczne w skali lokalnej; częściowo wypełniony oryginalną lub przekształconą zabudową historyczną z możliwymi ubytkami lub uzupełnieniami nową zabudową.

Przedmiot ochrony:

- rozplanowanie dróg, ulic i placów (z uwzględnieniem możliwości zachowania pierwotnych nawierzchni),
- historycznie ukształtowane działki siedliskowe, ze szczególnym uwzględnieniem szerokości frontów poszczególnych parceli,
- rozplanowanie zabudowy poszczególnych zagród i charakterystycznego usytuowania domu mieszkalnego,
- architektoniczna forma zabudowy (istniejącej i uzupełniającej) tj. gabaryty, kształty dachów, zasadnicza kompozycja elewacji,
- zieleń komponowana (obsadzenie ulic, starodrzew w obrębie siedlisk), jej układ i skład gatunkowy,
- mała architektura (ogrodzenia, bramy, pomniki),

Warunki ochrony:

- utrzymanie zasadniczych elementów historycznego układu przestrzennego,
- rewaloryzacja i modernizacja obiektów o wartościach kulturowych,
- docelowe usunięcie lub przebudowa obiektów dysharmonizujących,
- dostosowanie nowych obiektów do historycznej kompozycji przestrzennej oraz architektonicznych form zabudowy, występujących w obrębie miejscowości,
- wymóg konsultowania z WUOZ wszelkich działań inwestycyjnych w zakresie:
 - budowy nowych obiektów,
 - kształtowania zabudowy o określonych gabarytach i bryle,

- przebudowy i remontów, a także zmiany funkcji obiektów figurujących w wykazie zabytków architektury i budownictwa,
- zmian historycznie ukształtowanych wnętrz ruralistycznych.

Zakres przestrzenny w Kostrzynie nad Odrą:

W wyniku poważnych zniszczeń wojennych, obecnie w obszarze strefy ochrony „B” znajdują się głównie pojedyncze elementy architektury zabytkowej oraz zachowane i użytkowane do dziś historyczne ciągi komunikacyjne. Czytelne układy historycznej zabudowy są reprezentowane w niewielkim stopniu. W obrębie miasta wydzielić można cztery główne jednostki, będące reminiscencją historycznych założeń miejskich jak i wiejskich:

- **Strefa B1** – historyczne Nowe Miasto (Krótkie Przedmieście),
 - obecnie obszar, którego centralnym punktem jest zabudowa dworca kolejowego, na wschód sięgający aż po Os. Kolejowe, na południowy wschód dochodzący do Warty, na północny zachód kierujący się w ku dzielnicy Drzewice;
 - w skład tej strefy wchodzi ocalałe po zniszczeniach wojennych pojedyncze obiekty i zespoły obiektów (z drugiej połowy XIX wieku i pierwszego 30-lecia XX wieku) architektury mieszkalnej, sakralnej, wojskowej, przemysłowej i użyteczności publicznej; oryginalne ciągi komunikacyjne ulic Gorzowskiej, Kard. St. Wyszyńskiego, Niepodległości, Orła Białego i Drzewickiej;
 - w ramach tego obszaru ochronie konserwatorskiej podlegają pojedyncze jednostki architektoniczne (mieszkalne, przemysłowe, wojskowe, użyteczności publicznej) jak i ich układy zbiorowe;

poniżej wyszczególniono przykłady najwartościowszych elementów oraz zespołów architektonicznych występujących w obrębie strefy ochrony konserwatorskiej B1:

a) architektura mieszkalna:

- fragment ciągu mieszkalnego (z okresu 1900 – 1925) składającego się z pięciu budynków wraz z willą Maxa Wagnera przy ul. M. Kopernika,
- fragment zwartej zabudowy mieszkalnej (pierwsze 30-lecie XX wieku) przy Pl. Grunwaldzkim [CD foto 63 – 65],
- czytelny układ historycznej zabudowy mieszkalnej przy ul. Wojska Polskiego oraz ul. B. Chrobrego (lata 1900-1925) [CD foto 177],
- zespół dużego budownictwa mieszkalnego (lata 30-te XX wieku) przy ul. A. Mickiewicza [CD foto 70],
- przykład historycznych kamienic przy ul. Niepodległości 13 i 15 (przełom XIX i XX wieku) [CD foto 18, 20, 21],
- zespół dużego budownictwa mieszkalnego (lata 20-te, 30-te XX wieku) u zbiegu ulic. F. Chopina, Drzewickiej i St. Moniuszki [CD foto 125],
- zespół budownictwa mieszkalnego (lata 20-te, 30-te XX w.) przy ul. Głównej;

b) architektura sakralna:

- zespół sakralny składający się z kaplicy i plebani (XIX/XX wiek) – ul. Kard. St. Wyszyńskiego [CD foto 57, 58];

c) architektura użyteczności publicznej:

- zespół szpitala miejskiego przy ul. G. Narutowicza (lata 20-te, 30-te XX w.) [CD foto 79 – 84],

- zespół infrastruktury węzła kolejowego (XIX/XX w.) obejmujący m.in. dworzec kolejowy przy ul. Dworcowej, wieżę ciśnień przy ul. Osiedle Słowiańskie i pojedyncze budynki zaplecza kolejowego [CD foto 4, 9 – 14, 73];
- d) architektura wojskowa:
 - zespół koszar wojskowych (II poł. XIX wieku) wraz z historyczną strzelnicą na Osiedlu Leśnym [CD foto 75 – 78],
 - zespół koszar wojskowych (lata 20-te, 30-te XX wieku) przy ul. Wyszyńskiego – [CD foto 59 – 61];
- e) architektura przemysłowa:
 - zespół budynków fabryki celulozy (lata 20-te i 30-te XX wieku) – ul. Fabryczna (obecnie Arctic Paper S.A.) [CD foto 112, 113],
 - zespół budynków młyna (z lat 1900 – 1910) przy ul. Gorzowskiej 24 (nr rej. zab. L-210/A) [CD foto 66],
 - zespół budynków piekarni przy ul. Sportowej (lata 20-te, 30-te XX wieku) wraz ze spichlerzami przy ul. Prostej (nr rej. zab. L-211/A) [CD foto 71, 181],
 - zespół budynków stacji trafo (lata 20-te i 30-te XX wieku) przy ul. Kard. St. Wyszyńskiego 36 [CD foto 62].
- **Strefa B2** – Drzewice wraz z istniejącą historyczną zabudową mieszkalną i sakralną (cmentarz z kaplicą); istniejąca niegdyś wieś Drzewice (Drewitz) została wchłonięta w XIX wieku przez rozwijające się miasto;
 - w tej części miasta wyraźnie zaznacza się wiejski charakter zabudowy, zarówno w układzie przestrzennym, jak i w architekturze; cechy morfologiczne zabudowy wiejskiej:
 - zagrody trzybudynkowe o układach czworobocznych, chałupy lokowane kalenicowo na froncie parceli, po bokach budynki inwentarskie;
 - domy mieszkalne murowane, parterowe, nakryte dachami dwuspadowymi, o skromnym wystroju elewacji, budowane od drugiej połowy XIX wieku i w pierwszej połowy XX wieku;
 - budynki inwentarskie murowane lub morowano-drewniane, wielofunkcyjne, ze składowymi poddaszami, nakryte dachami dwuspadowymi;
 - stodoły często o łączonym programie użytkowym (inwentarsko-stodolnym);
 - oprócz zabudowy wiejskiej z drugiej połowy XIX wieku (ul. Kościelna) i pierwszej połowy XX wieku w topografii tej części miasta czytelny jest po dziś dzień owalny charakter starego założenia wiejskiego (ul. Kościelna);
 - centralna część Drzewic (wzdłuż ul. M. Reja) posiada wyraźnie miejski charakter zwartej zabudowy mieszkalnej, zarówno w układzie ogólnym, jak i w cechach pojedynczych budynków (jedno- i dwukondygnacyjne murowane domy jednorodzinne, z dwuspadowym dachem);
 - w ramach tego obszaru najistotniejszym elementem ochrony konserwatorskiej powinno być ocalenie od zniszczeń najstarszych przykładów zabudowy wiejskiej w obrębie miasta przy ul. Kościelnej, które w chwili obecnej podlegają intensywnemu niszczeniu;
 - w strefie tej zwarte ciągi zabudowy historycznej zostały objęte strefami ochrony konserwatorskiej, a obiekty o lokalnych cechach zabytkowych wytypowane do gminnej/konserwatorskiej ewidencji zabytków.

- **Strefa B3** – Warniki – obszar historycznej wsi Warniki wraz z istniejącą historyczną zabudową mieszkalną typu wiejskiego;
 - cechy morfologiczne zabudowy wiejskiej:
 - zagrody trzybudynkowe o układach czworobocznych,
 - chałupy lokowane kalenicowo na froncie parceli, po bokach budynki inwentarskie; domy mieszkalne murowane, parterowe, nakryte dachami dwuspadowymi, o skromnym wystroju elewacji, budowane w pierwszej połowie XX wieku;
 - budynki inwentarskie murowane lub morowano-drewniane, wielofunkcyjne, ze składowymi poddaszami, nakryte dachami dwuspadowymi;
 - stodoły często o łączonym programie użytkowym (inwentarsko-stodolnym).
 - dynamiczna ekspansja nowoczesnego budownictwa mieszkaniowego w tym rejonie ma poważny wpływ na charakter i stan zachowania architektury historycznej;
 - w ramach tego obszaru najistotniejszym elementem ochrony konserwatorskiej powinno być ocalenie od zniszczeń najstarszych przykładów zabudowy wiejskiej (lokującej się wzdłuż historycznego ciągu komunikacyjnego – ul. Osiedle Warniki) oraz historycznej stacji pomp na Starej Warcie, która w ocenie autora, ze względu na swoją wartość, powinna być wpisana w rejestr zabytków województwa lubuskiego;
 - w strefie tej zwarte ciągi zabudowy historycznej zostały objęte strefami ochrony konserwatorskiej, a obiekty o lokalnych cechach zabytkowych wytypowane do gminnej/konserwatorskiej ewidencji zabytków.

- **Strefa B4** – Szumiłowo² – obszar historycznej wsi Szumiłowo, w 1995 roku przyłączonej do miasta Kostrzyn, wraz czytelny obecnie owalnicowym układem zabudowy oraz architektonicznymi elementami mieszkalnymi i gospodarczymi;
 - w tej części miasta zachował się cmentarz, który jest pozostałością po poewangelickim założeniu sakralnym, w którego skład wchodził nieistniejący już dziś kościół;
 - cechy morfologiczne zabudowy wiejskiej:
 - zagrody trzybudynkowe o układach czworobocznych, chałupy lokowane kalenicowo na froncie parceli, po bokach budynki inwentarskie;
 - domy mieszkalne murowane, parterowe, nakryte dachami dwuspadowymi, o skromnym wystroju elewacji, budowane w pierwszej połowie XX wieku;
 - budynki inwentarskie murowane lub morowano-drewniane, wielofunkcyjne, ze składowymi poddaszami, nakryte dachami dwuspadowymi;
 - stodoły często o łączonym programie użytkowym (inwentarsko-stodolnym), występują też stodoły szachulcowe.
 - w ramach tego obszaru najistotniejszym elementem ochrony konserwatorskiej powinno być ocalenie od zniszczeń najstarszych przykładów zabudowy wiejskiej (lokującej się wzdłuż historycznego ciągu komunikacyjnego – ul. Kostrzyńska) oraz czytelny do dzisiaj owalnicowy układ zabudowy;

² Po konsultacji z UM Kostrzyn oraz WUOZ w Gorzowie Wlkp. stwierdzono, że nie istnieje szczegółowa ewidencja obiektów podlegających ochronie konserwatorskiej z obszaru Kostrzyn – Szumiłowo. Autor opracowania wykonał szczegółową inwentaryzację tego rejonu. W podrozdziale: „Obiekty w ewidencji konserwatorskiej/gminnej”, znajduje się spis jednostek architektonicznych, proponowanych do wpisania do ewidencji obiektów chronionych.

- w strefie tej zwarte ciągi zabudowy historycznej zostały objęte strefami ochrony konserwatorskiej, a obiekty o lokalnych cechach zabytkowych wytypowane do gminnej/konserwatorskiej ewidencji zabytków.

4.3. Strefa „K” – ochrony krajobrazu kulturowego

Strefa „K” – ochrony krajobrazu związanego z historycznym układem przestrzennym lub występująca autonomicznie, jako wartościowy krajobraz ukształtowany w wyniku działalności człowieka np.: parki, cmentarze, florystyczne obsadzenia ulic i traktów.

Przedmiot ochrony:

- historycznie ukształtowana granica parków, cmentarzy i ogrodów przydomowych,
- kompozycja zieleni: rozplanowanie i skład gatunkowy,
- układ dróg i alejek w obrębie parków i cmentarzy,
- układ kwater cmentarnych,
- nagrobki, krzyże, pomniki, ogrodzenia kwater i inne zachowane elementy urządzenia cmentarzy,
- mała architektura (ogrodzenia, bramy, fontanny).

Warunki ochrony:

- zachowanie historycznych granic założeń;
- nawiązanie w nowych elementach do zasad historycznej kompozycji zespołu;
- ochrona zabytków sepulkralnych (nagrobki, ogrodzenia grobów i inne elementy urządzenia cmentarzy) i małej architektury (ogrodzenia, pomniki), utrzymanie tych obiektów w dobrym stanie, a także wykonywanie prac konserwatorskich w przypadkach obiektów zagrożonych;
- uporządkowanie terenów dawnych cmentarzy (obiekty nie użytkowane obecnie), a zachowane zabytki sepulkralne należy zabezpieczyć (np. w formie lapidarium);
- pozostawienie zbiorowisk naturalnej sukcesji przyrodniczej, w przypadku gdy nie przewiduje się prac renowacyjnych (np. zdewaloryzowane założenia cmentarne);
- oznakowanie cmentarzy, jako historycznego miejsca pochówków;
- utrzymanie integralności zespołów pałacowo-parkowych, parków, cmentarzy i alei (nie należy dzielić tych obszarów na działki użytkowe);
- rewaloryzacja zabytkowych elementów krajobrazu urządzonego (np. ubytki w zadrzewieniu uzupełniać tymi samymi gatunkami drzew), zaleca się także stosowanie gatunków trwałych i długowiecznych;
- dążenie do odtworzenia dawnego systemu wodnego oraz zachowania naturalnych zadrzewień nad brzegami cieków wodnych, podczas prowadzenia prac melioracyjnych;
- lokalizowanie obiektów kubaturowych na terenie parków tylko na miejscu dawnej zabudowy, przy odpowiednim wkomponowaniu w historyczne założenia krajobrazowe;
- wymóg uzgodnienia z WUOZ wszelkich prac renowacyjnych, porządkowych, wycinek drzew, a w przypadku założeń wpisanych do rejestru zabytków – wymóg zezwolenia WUOZ.

Zakres przestrzenny w Kostrzynie nad Odrą:

a) parki i pomniki:

- park miejski zamknięty ulicami: gen. W. Sikorskiego, M. Kopernika i Gorzowską, były obszar cmentarza miejskiego [mapa – P1],
- teren tzw. Parku Lwa, wraz z pomnikiem upamiętniającym ofiary I Wojny Światowej [mapa – P2], [CD foto 55, 56],
- pomnik ofiar stalagu IIIC u zbiegu ulic. Jagiellońskiej i Orła Białego wraz z skwerem, na którym on się znajduje [CD foto 23, 24],
- pomnik gen. W. Świerczewskiego – ul. T. Kościuszki [CD foto 88];

b) cmentarze:

- teren byłego cmentarza parafialnego, a obecnie park miejski zamknięty ulicami: gen. W. Sikorskiego, M. Kopernika i Gorzowską [mapa – C1],
- teren nieistniejącego cmentarza ewangelickiego przy ul. Niepodległości [mapa – C2],
- cmentarz komunalny, poewangelicki, wraz z Pomnikiem Sybiraków, kamieniem pamiątkowym zmarłych (byłych) niemieckich mieszkańców Kostrzyna oraz kamieniem pamiątkowym pomordowanych jeńców radzieckich – ul. Sportowa [mapa – C3],
- teren cmentarza parafialnego kościoła pod wezwaniem MB Częstochowskiej przy ul. Cmentarnej [mapa – C4],
- teren nieistniejącego cmentarza ewangelickiego u zbiegu ulic: Kościelnej i Lipowej [mapa – C5],
- teren cmentarza ofiar obozu hitlerowskiego Stalag III C – Kostrzyn-Drzewice [mapa – C6, CD foto 85],
- teren cmentarza ewangelickiego w Kostrzynie – Szumiłowie [mapa – C7, CD foto 42, 43],
- cmentarz żołnierzy Radzieckich na terenie Starego Miasta – ulokowany w ramach Bastionu Król³ – ul. Graniczna [mapa C8, CD foto 6],
- teren nieistniejącego, przykościelnego cmentarza ewangelickiego – Kostrzyn Warniki [mapa – C9],
- teren nieistniejącego cmentarza ewangelickiego – Kostrzyn Warniki [mapa – C10],
- teren nieistniejącego cmentarza żydowskiego przy ul. A. Mickiewicza [mapa – C11].

4.4. Strefa „E” – ochrony ekspozycji

Strefa „E” obejmuje ochronę ekspozycji zabytkowego układu przestrzennego lub jego elementów.

Przedmiot ochrony:

- obszar stanowiący zabezpieczenie właściwego eksponowania zespołów, dominant zabytkowego układu oraz obiektów o szczególnych wartościach krajobrazowych.

³ W związku z planem rewitalizacji terenu Starego Miasta lokalizacja cmentarza żołnierzy radzieckich będzie zmieniona. W tym wypadku należy przeprowadzić szczegółową konsultację tego przedsięwzięcia z WUOZ.

Warunki ochrony:

- wyłączenie spod zabudowy obszaru, zakłócającego ekspozycję zabytku;
- wymóg poprzedzenia wszelkich inwestycji studiami panoramicznymi, które określą warunki oraz dopuszczalny zasięg zabudowy;
- wymóg uzyskania zezwolenia WUOZ dla lokalizacji obiektów kubaturowych i innych wysokich urządzeń.

Zakres przestrzenny w Kostrzynie nad Odrą:

- na terenie miasta występuje jedna strefa ochrony ekspozycji E, która swym zasięgiem obejmuje teren sąsiadujący ze Starym Miastem; celem jej powstania jest protekcja historycznego urbanistyczno-wojskowego założenia tego miejsca zwłaszcza przed powstaniem budynków kubaturowych, lub urządzeń wysokościowych mogących zakłócić ekspozycje zabytku; strefa „E” ma duże znaczenie w kontekście realizowanego obecnie planu odbudowy i rewitalizacji Starego Miasta.

4.5. Obiekty wpisane do rejestru zabytków

Zabytki architektury i budownictwa wpisane do rejestru zabytków objęte są rygorami prawnymi, wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz.U. Nr 162 z 17 września 2003 r.)*.

Przedmiot ochrony:

- forma architektoniczna obiektów we wszystkich elementach – bryła, kompozycja elewacji, stolarka, zabytkowe wyposażenie, zasadnicze rozplanowanie wnętrza;
- materiał budowlany (w tym rodzaj pokrycia dachowego);
- funkcja obiektu.

Warunki ochrony:

- trwałe zachowanie obiektu i użytkowanie wyłącznie w sposób zgodny z zasadami opieki nad zabytkami, adekwatnie do jego wartości zabytkowej;
- na właścicielu obiektu zabytkowego ciąży obowiązek zawiadomienia WUOZ o:
 - wydarzeniach mogących mieć ujemny wpływ na stan zachowania zabytku,
 - przejściu własności lub użytkowania na inną osobę,
 - nabyciu zarejestrowanego zabytku w drodze spadku lub darowizny,
- respektowanie szczegółowych uwarunkowań, wynikających z *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* oraz *Ustawy o gospodarce nieruchomościami*.

Zakres lokalizacyjny w Kostrzynie nad Odrą:

Wykaz obiektów z terenu miasta, znajdujących się w rejestrze zabytków województwa lubuskiego przedstawia poniższa tabela.

Tab.1. Wykaz obiektów z terenu miasta Kostrzyn nad Odrą, wpisanych do rejestru zabytków województwa lubuskiego

obiekt	miejsowość/ gmina/ województwo	lokalizacja	nr rejestru	data decyzji	CD foto
fortyfikacja ziemno- murowana Stare Miasto	Kostrzyn nad Odrą / gmina loco / lubuskie	Stare Miasto	KOK-I- 81/76	02.11.1976	
zamek		Stare Miasto	599	20.06.1963	7
kaplica neogotycka		ul. Kard. St. Wyszyńskiego 2	L-209/A	30.05.2006	58
budynek młyna zbożowego z silosem		ul. Gorzowska 24	L-210/A	30.05.2006	66
zespół spichlerzy zbożowych (spichlerz nr 1 i 2)		l. Prosta	L-211/A	05.06.2006	2, 3, 71, 181

4.5. Obiekty wpisane do ewidencji konserwatorskiej/gminnej

Do ewidencji konserwatorskiej/gminnej wpisane są obiekty chronione na podstawie art. 3 pkt. 1 i art. 19 ust. 1 pkt. 2 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*.

Przedmiot ochrony:

- ukształtowanie bryły obiektu – gabaryty, kształt dachu,
- ogólna kompozycja elewacji oraz elementy detalu architektonicznego,
- forma stolarki okiennej i drzwiowej (w elewacji frontowej).

Warunki ochrony:

- utrzymanie tradycyjnej formy architektury (w/w elementów);
- wskazane jest stosowanie tradycyjnych elementów budowlanych (przy remontach);
- wymóg konsultowania z WUOZ wszelkich prac remontowo-budowlanych, mających wpływ na zewnętrzną formę obiektu;
- w przypadku koniecznej rozbiórki obiektu (po orzeczeniu o złym stanie technicznym) należy opracować dokumentację techniczną i fotograficzną a jeden egzemplarz przekazać do archiwum WUOZ;
- dopuszcza się możliwość wymiany historycznej zabudowy, gdy jest to uzasadnione względami ekonomicznymi lub planistycznymi, z zastrzeżeniem, iż uzyska się akceptację WUOZ;
- wykaz obiektów w ewidencji konserwatorskiej/gminnej stanowi integralną część tekstu planu zagospodarowania przestrzennego, a ewentualne zmiany i uzupełnienia w wykazie nie dezaktualizują ustaleń planu.

Zakres lokalizacyjny w Kostrzynie nad Odrą:

Wykaz obiektów z terenu miasta, znajdujących się w ewidencji konserwatorskiej/gminnej przedstawia Tab.2.

Tab.2. Wykaz obiektów z terenu miasta Kostrzyn nad Odrą, wpisanych do ewidencji konserwatorskiej/gminnej

l.p.	adres	obiekt	chronologia	uwagi	strefa	foto CD
1	Os. Kolejowe 1	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
2	Os. Kolejowe 2	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
3	Os. Kolejowe 3	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
4	Os. Kolejowe 4	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
5	Os. Kolejowe 5	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
6	Os. Leśne	magazyn murowany z zespołu koszar wojskowych	1875-1900	typowany wpis	B	
7	Os. Leśne	stanowiska strzelnicze z zespołu koszar wojskowych	1875-1900	typowany wpis	B	
8	Os. Leśne 1	murowany budynek zespołu koszar wojskowych	1875-1900	typowany wpis	B	75-78
9	Os. Leśne 10	murowany budynek zespołu koszar wojskowych	1875-1900	typowany wpis	B	75-78
10	Os. Leśne 11	murowany budynek zespołu koszar wojskowych	1875-1900	typowany wpis	B	75-78
11	Os. Leśne 12	murowany budynek zespołu koszar wojskowych	1875-1900	typowany wpis	B	75-78
12	Os. Leśne 2	murowany budynek zespołu koszar wojskowych	1875-1900	typowany wpis	B	75-78
13	Os. Leśne 3	murowany budynek zespołu koszar wojskowych	1875-1900	typowany wpis	B	75-78
14	Os. Leśne 5	murowany budynek zespołu koszar wojskowych	1875-1900	typowany wpis	B	75-78
15	Os. Leśne 7	murowany budynek zespołu koszar wojskowych	1875-1900	typowany wpis	B	75-78
16	Os. Leśne 8	murowany budynek zespołu koszar wojskowych	1875-1900	typowany wpis	B	75-78
17	Os. Leśne 9	murowany budynek zespołu koszar wojskowych	1875-1900	typowany wpis	B	
18	Os. Słowiańskie	murowana wieża ciśnień	ok. 1900		B	73
19	Pl. Grunwaldzki 1	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
20	Pl. Grunwaldzki 2	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
21	Pl. Grunwaldzki 3a	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
22	Pl. Grunwaldzki 3b	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
23	Pl. Grunwaldzki 4	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
24	Pl. Grunwaldzki 6	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
25	Pl. Grunwaldzki 6a	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
26	Pl. Grunwaldzki 6b	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
27	Pl. Grunwaldzki 7	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
28	ul. Akacyjowa 14	dom murowany	Lata 30-te XX w.		B	116
29	ul. Akacyjowa 31	dom murowany	Lata 20-te XX w.		B	
30	ul. Akacyjowa 41	dom murowany	Lata 30-te XX w.		B	114, 115
31	ul. Asfaltowa 1	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	

l.p.	adres	obiekt	chronologia	uwagi	strefa	foto CD
32	ul. Asfaltowa 21	dom murowany	1910-1920		B	
33	ul. Asfaltowa 27	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
34	ul. Asfaltowa 3	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
35	ul. Asfaltowa 5	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
36	ul. Chopina 1/3	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	124,125
37	ul. Chopina 5/7	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	122
38	ul. Chopina 9/11	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	123
39	ul. Chrobrego 1/3	dom murowany	1900-1925		B	
40	ul. Chrobrego 11/13	dom murowany	1900-1925		B	
41	ul. Chrobrego 2/4	dom murowany	1900-1925		B	
42	ul. Chrobrego 5/7	dom murowany	1900-1925		B	
43	ul. Cmentarna	murowany kościół, obecnie filialny rzymskokatolicki pw. MB Częstochowskiej	XIX w.		B	170
44	ul. Cmentarna 1	dom murowany	Lata 20-te XX w.		B	
45	ul. Cmentarna 3	dom murowany	Lata 20-te XX w.		B	
46	ul. Cmentarna 30	dom murowany	Lata 20-te XX w.		B	
47	ul. Cmentarna 30	stodoła murowana	?		B	
48	ul. Drzewicka 16	dom murowany	1910-1920		B	
49	ul. Drzewicka 18	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
50	ul. Drzewicka 22	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
51	ul. Drzewicka 24	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
52	ul. Drzewicka 25	dom murowany	1910-1920		B	
53	ul. Drzewicka 26	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
54	ul. Drzewicka 27	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
55	ul. Drzewicka 50	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
56	ul. Drzewicka 52	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	171
57	ul. Drzewicka 54	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	171
58	ul. Drzewicka 56	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	171
59	ul. Drzewicka 58	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	171
60	ul. Drzewicka 60	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
61	ul. Dworcowa 1	murowany budynek gospodarczy zespołu dworca kolejowego	ok. 1900	typowany wpis	B	14
62	ul. Dworcowa 1	murowany dworzec kolejowy	1875-1900	typowany wpis	B	
63	ul. Fabryczna	murowany budynek produkcyjny zespołu fabryki papieru	Lata 20-te/30-te XX w.		B	

l.p.	adres	obiekt	chronologia	uwagi	strefa	foto CD
64	ul. Fabryczna	murowany budynek produkcyjny zespołu fabryki papieru	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
65	ul. Fabryczna	murowany budynek produkcyjny zespołu fabryki papieru	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
66	ul. Fabryczna	murowany budynek administracyjny zespołu fabryki papieru	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
67	ul. Fabryczna	murowany budynek administracyjny zespołu fabryki papieru	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
68	ul. Fabryczna	murowana remiza strażacka zespołu fabryki papieru	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
69	ul. Fabryczna	murowany budynek produkcyjny zespołu fabryki papieru	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
70	ul. Fabryczna	murowany budynek produkcyjny zespołu fabryki papieru	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
71	ul. Fabryczna	murowany budynek produkcyjny zespołu fabryki papieru	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
72	ul. Fabryczna	murowany komin zespołu fabryki papieru	Lata 20-te/30-te XX w.		B	112, 113
73	ul. Fabryczna	murowana portiernia zespołu fabryki papieru	Lata 20-te/30-te XX w.		B	112, 113
74	ul. Fabryczna	murowana lecznica zespołu fabryki papieru	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
75	ul. Główna 13	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	118
76	ul. Główna 18	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	117
77	ul. Główna 20	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
78	ul. Główna 21	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
79	ul. Główna 3	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	120
80	ul. Główna 6	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	121
81	ul. Główna 8	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	119
82	ul. Gorzowska 1	murowana remiza strażacka zespołu fabryki papieru	1875-1900		B	54
83	ul. Gorzowska 17	dom murowany	1910-1920		B	
84	ul. Gorzowska 20	dom murowany	1900-1910		B	
85	ul. Gorzowska 23a	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	86
86	ul. Gorzowska 23b	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	86
87	ul. Gorzowska 24	murowany magazyn zespołu młyna	1900-1910		B	66
88	ul. Gorzowska 24	młyn murowany	1900-1910		B	66
89	ul. Gorzowska 24	murowana portiernia zespołu młyna	1900-1910		B	66
90	ul. Gorzowska 24	murowany garaż zespołu młyna	1900-1910		B	
91	ul. Gorzowska 24	murowany budynek gospodarczy zespołu młyna	1900-1910		B	66
92	ul. Gorzowska 24/36	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
93	ul. Gorzowska 25	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
94	ul. Gorzowska 56	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
95	ul. Jana Pawła II 4	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	

l.p.	adres	obiekt	chronologia	uwagi	strefa	foto CD
96	ul. Jana Pawła II 6	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
97	ul. Jana Pawła II 9/17	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
98	ul. Kopernika 1	murowana willa Maxa Wagnera	1900-1925	typowany wpis	B	68
99	ul. Kopernika 2a	dom murowany	1910-1920		B	95
100	ul. Kopernika 2b	dom murowany	1910-1920		B	96
101	ul. Kopernika 4	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	94
102	ul. Kopernika 4a	magazyn murowany	XX w.		B	
103	ul. Kopernika 6	dom murowany	1910-1920		B	92, 93
104	ul. Kościelna 1	murowana obora	o. 1900		B	139, 140
105	ul. Kościelna 1	dom murowany	1875-1900		B	138
106	ul. Kościelna 11	dom murowany, chlew	1850-1875		B	146, 147
107	ul. Kościelna 12	dom murowany, chlew murowany	1875-1900		B	148, 149
108	ul. Kościelna 14	dom murowany	1875-1900		B	
109	ul. Kościelna 2	dom murowany	ok. 1900		B	
110	ul. Kościelna 3	dom murowany	1875-1900		B	141-143
111	ul. Kościelna 5	dom murowany	Lata 20-te XX w.		B	
112	ul. Kościelna 6	dom murowany	1850-1875		B	144
113	ul. Kościelna 7	dom murowany	1875-1900		B	
114	ul. Kościelna 9	dom murowany	1900-1910		B	150
115	ul. Kościelna 9	murowane: stodoła i obora	1900-1910		B	151
116	ul. Kościuszki	dom murowany	1900-1910	UM Kostrzyn	B	
117	ul. Kościuszki 20	dom murowany	Lata 30-te XX w.		B	89, 90
118	ul. Kościuszki 7	szkoła murowana	1900-1910	typowany wpis	B	87
119	ul. Leśna 1	dom murowany	1900-1910		B	156
120	ul. Leśna 1	stodoła murowana	1900-1910		B	
121	ul. Leśna 1	obora murowana	1900-1910		B	
122	ul. Leśna 11	dom murowany	1910-1920		B	
123	ul. Leśna 4	dom murowany	1850-1900		B	
124	ul. Leśna 6	willa murowana	1900-1910		B	157
125	ul. Leśna 7	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
126	ul. Lipowa	murowana stacja trafo	1900-1925		B	154
127	ul. Lipowa 1	dom murowany	1900-1925		B	

l.p.	adres	obiekt	chronologia	uwagi	strefa	foto CD
128	ul. Lipowa 10	murowany budynek gospodarczy	1900-1925		B	
129	ul. Lipowa 2	dom murowany	1875-1900		B	
130	ul. Lipowa 2	chlew murowany	1910-1920		B	
131	ul. Lipowa 2	stodoła szachulcowa	1875-1900		B	
132	ul. Lipowa 3	dom murowany	1900-1925		B	
133	ul. Lipowa 3	stodoła murowana	1900-1925		B	
134	ul. Lipowa 4	dom murowany	1910-1920		B	153
135	ul. Lipowa 6	dom murowany	1900-1925		B	
136	ul. Lipowa 6	stodoła murowana	1875-1900		B	
137	ul. Lipowa 8	dom murowany	1900-1925		B	
138	ul. Lipowa 8	stodoła murowana	1900-1925		B	
139	ul. Łódzka 5	willa murowana	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
140	ul. Mickiewicza 12	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
142	ul. Mickiewicza 14	dom murowany	Lata 30-te XX w.		B	
143	ul. Mickiewicza 16	dom murowany	Lata 30-te XX w.		B	70
144	ul. Mickiewicza 18	dom murowany	Lata 30-te XX w.		B	
145	ul. Mickiewicza 20/21	murowana strażnica graniczna	Lata 30-te XX w.		B	69
146	ul. Mickiewicza 5	willa murowana	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
147	ul. Moniuszki 2	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	128
148	ul. Moniuszki 4	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
149	ul. Nadbrzeżna 2	dom murowany	1910-1920		B	
150	ul. Namyślińska 1	dom murowany	1875-1900	Do remontu	B	161
151	ul. Namyślińska 12	dom drewniany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
152	ul. Namyślińska 2	dom murowany	1906		B	
153	ul. Namyślińska 2	murowany budynek gospodarczy	1900-1910		B	
154	ul. Namyślińska 3	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
155	ul. Namyślińska 5	dom murowany	1910-1920		B	
156	ul. Namyślińska 6	dom murowany	1910-1920		B	
157	ul. Namyślińska 7	dom murowany	1910-1920		B	
158	ul. Namyślińska 8	dom murowany	1910-1920		B	164
159	ul. Namyślińska 8	obora murowana	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
160	ul. Narutowicza	murowana portiernia szpitala miejskiego	Lata 20-te/30-te XX w.	typowany wpis	B	79-84

l.p.	adres	obiekt	chronologia	uwagi	strefa	foto CD
161	ul. Narutowicza	murowany budynek zespołu szpitala miejskiego	Lata 20-te/30-te XX w.	typowany wpis	B	79-84
162	ul. Narutowicza	murowany budynek zespołu szpitala miejskiego	Lata 20-te/30-te XX w.	typowany wpis	B	79-84
163	ul. Narutowicza	murowany budynek zespołu szpitala miejskiego	Lata 20-te/30-te XX w.	typowany wpis	B	79-84
164	ul. Narutowicza	murowany budynek zespołu szpitala miejskiego	Lata 20-te/30-te XX w.	typowany wpis	B	79-84
165	ul. Narutowicza	murowany budynek zespołu szpitala miejskiego	Lata 20-te/30-te XX w.	typowany wpis	B	79-84
166	ul. Narutowicza	murowany budynek zespołu szpitala miejskiego	Lata 20-te/30-te XX w.	typowany wpis	B	79-84
167	ul. Narutowicza 1	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	127
168	ul. Narutowicza 2	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	126
169	ul. Niepodległości	murowany budynek gospodarczy zespołu dworca kolejowego	1875-1900		B	
170	ul. Niepodległości	murowany dom zespołu dworca kolejowego	1875-1900		B	
171	ul. Niepodległości	murowany budynek administracyjny zespołu dworca kolejowego	1875-1900		B	
172	ul. Niepodległości	murowana rozdzielnia zespołu dworca kolejowego	1875-1900		B	
173	ul. Niepodległości 13	kamienica murowana	1850-1875		B	18
174	ul. Niepodległości 13a	dom murowany	1900-1910		B	20, 21
175	ul. Niepodległości 13a	murowany budynek gospodarczy	1900-1910		B	
176	ul. Niepodległości 15	kamienica murowana	1850-1875		B	20,21
177	ul. Niepodległości 5	kamienica murowana	ok. 1900		B	111
178	ul. Orła Białego 1	kamienica murowana	1900-1910		B	
179	ul. Orła Białego 15	dom murowany	ok. 1910		B	
180	ul. Orła Białego 22	dom murowany	Lata 20-te XX w.		B	
181	ul. Orła Białego 24	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
182	ul. Orła Białego 27	dom murowany	ok. 1910		B	172
183	ul. Orła Białego 29	dom murowany	ok. 1910		B	
184	ul. Orła Białego 31	dom murowany	Lata 20-te XX w.		B	174, 175
185	ul. Orła Białego 33	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
186	ul. Orła Białego 6	kamienica murowana	1900-1910		B	
187	ul. Orła Białego 7	dom murowany	1900-1910		B	
188	ul. Orła Białego 8	dom murowany	Lata 20-te XX w.		B	
189	ul. Osiedle Warniki 1	dom murowany	1900-1910		B	
190	ul. Osiedle Warniki 10	dom murowany	1875-1900		B	
191	ul. Osiedle Warniki 14	dom murowany	1910-1920		B	
192	ul. Osiedle Warniki 16	dom murowany	1910-1920		B	109

l.p.	adres	obiekt	chronologia	uwagi	strefa	foto CD
193	ul. Osiedle Warniki 17	dom murowany	1910-1920		B	
194	ul. Osiedle Warniki 19	dom murowany	1875-1900		B	
195	ul. Osiedle Warniki 21	dom murowany	1850-1875		B	
196	ul. Osiedle Warniki 22	dom murowany	1900-1910		B	
197	ul. Osiedle Warniki 25	dom murowany	ok. 1910		B	
198	ul. Osiedle Warniki 26	dom murowany	ok. 1910		B	
199	ul. Osiedle Warniki 28	dom murowany	ok. 1910		B	
200	ul. Osiedle Warniki 29	dom murowany	Lata 20-te XX w.		B	
201	ul. Osiedle Warniki 3	dom murowany	ok. 1910		B	
202	ul. Osiedle Warniki 30	dom murowany	ok. 1900		B	
203	ul. Osiedle Warniki 31	dom murowany	1910-1920		B	
204	ul. Osiedle Warniki 33	dom murowany	1900-1910		B	105
205	ul. Osiedle Warniki 34	dom murowany	Lata 20-te XX w.		B	
206	ul. Osiedle Warniki 35	dom murowany	ok. 1910		B	
207	ul. Osiedle Warniki 36	dom murowany	1910-1920		B	
208	ul. Osiedle Warniki 37	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
209	ul. Osiedle Warniki 40	dom murowany	1900-1910		B	
210	ul. Osiedle Warniki 41	willa murowana	Lata 20-te XX w.		B	104
211	ul. Osiedle Warniki 44	murowana stacja pomp	1932		B	106
212	ul. Osiedle Warniki 42	dom murowany	1910-1920		B	
213	ul. Osiedle Warniki 44	murowany budynek gospodarczy	1934		B	
214	ul. Osiedle Warniki 44	murowana wałmistrzówka	1932		B	106
215	ul. Osiedle Warniki 46	dom murowany	ok. 1910		B	
216	ul. Osiedle Warniki 7	dom murowany	Lata 20-te XX w.		B	
217	ul. Osiedle Warniki 9	dom murowany	1875-1900		B	
218	ul. Piastowska 1	szkoła murowana	1931		B	
219	ul. Piastowska 3	murowany hotel	1900	typowany wpis	B	17
220	ul. Piastowska 5	pocztą murowana	1875-1900		B	15
221	ul. Piastowska 6	murowany budynek gospodarczy	ok. 1900		B	
222	ul. Piastowska 7	murowana lecznica zespołu dworca kolejowego	1875-1900	typowany wpis	B	16
223	ul. Polna 13	dom murowany	1910-1920		B	169
224	ul. Polna 15	dom murowany	1910-1920		B	168

l.p.	adres	obiekt	chronologia	uwagi	strefa	foto CD
225	ul. Polna 17	dom murowany	1910-1920		B	
226	ul. Polna 5	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
227	ul. Reja ?	dom murowany	1930		B	
228	ul. Reja 1	dom murowany	1875-1900		B	
229	ul. Reja 11	dom murowany	1900-1910		B	133
230	ul. Reja 13	dom murowany	Lata 20-te XX w.		B	132
231	ul. Reja 14	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
232	ul. Reja 15	dom murowany	ok. 1910		B	136
233	ul. Reja 21	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
234	ul. Reja 23	dom murowany	1910-1920		B	
235	ul. Reja 24	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
236	ul. Reja 25	dom murowany	1900-1910		B	
237	ul. Reja 27	dom murowany	Lata 20-te XX w.		B	
238	ul. Reja 29	dom murowany	1875-1920		B	
239	ul. Reja 3	dom murowany	1900-1910		B	
240	ul. Reja 33	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
241	ul. Reja 34	dom murowany	1900-1910		B	166
242	ul. Reja 34	stodoła szachulcowa	ok. 1900		B	
243	ul. Reja 35	dom murowany	ok. 1910		B	
244	ul. Reja 37	dom murowany	1900-1910		B	
245	ul. Reja 39	dom murowany	ok. 1910		B	
246	ul. Reja 4	dom murowany	1910-1920		B	
247	ul. Reja 42	dom murowany	Lata 20-te XX w.		B	
248	ul. Reja 42	obora murowana	1910-1920		B	
249	ul. Reja 43	dom murowany	1910-1920	typowany wpis	B	
250	ul. Reja 45	dom murowany	1850-1875		B	
251	ul. Reja 49	dom murowany	1900-1910		B	
252	ul. Reja 5	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	130
253	ul. Reja 51	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
254	ul. Reja 6	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	137
255	ul. Reja 8	dom murowany	1900-1910		B	
256	ul. Reja 9	dom murowany	1900-1910		B	131

l.p.	adres	obiekt	chronologia	uwagi	strefa	foto CD
257	ul. Sadowa 1	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
258	ul. Sadowa 2	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
259	ul. Sienkiewicza 1/3	dom murowany	1900-1925		B	
260	ul. Sienkiewicza 2/4	dom murowany	1900-1925		B	
261	ul. Sienkiewicza 5/7	dom murowany	1900-1925		B	
262	ul. Sienkiewicza 9/11	dom murowany	1900-1925		B	
263	ul. Sikorskiego 34	dom murowany	1875-1900		B	110
264	ul. Sikorskiego 3	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
265	ul. Sportowa 1	murowany magazyn zespołu piekarni	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
266	ul. Sportowa 1	Zespół budynków piekarni	Lata 20-te/30-te XX w.		B	74
267	ul. Sportowa 5	willa murowana	1910-920		B	
268	ul. Sportowa 9	dom murowany	Lata 30-te XX w.		B	
269	ul. Szkolna 1	stodoła szachulcowa	1875-1900		B	
270	ul. Szkolna 3	szkoła murowana	1900		B	167
271	ul. Szkolna 4	dom murowany	1910-1920		B	
272	ul. Szumiłowska 1	dom murowany	1875-1900		B	
273	ul. Szumiłowska 1	stodoła szachulcowa	1875-1900		B	
274	ul. Szumiłowska 3	dom murowany	1875-1900		B	
275	ul. Szumiłowska 4	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
276	ul. Szumiłowska 6/7	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	158
277	ul. Szumiłowska 8/9, 10/11	dom murowany	Lata 30-te XX w.		B	158
278	ul. Tartaczna 2	dom murowany	1910-1920		B	
279	ul. Wodna 13	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	99
280	ul. Wodna 16	dom murowany	1875-1900		B	97
281	ul. Wodna 18	dom murowany	ok. 1900		B	98
282	ul. Wodna 36	dom drewniany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	100, 101
283	ul. Wodna 5	dom murowany	ok. 1900		B	
284	ul. Wojska Polskiego 15/17	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
285	ul. Wojska Polskiego 19/21	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
286	ul. Wojska Polskiego 23/25	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
287	ul. Wojska Polskiego 27/29	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
288	ul. Wojska Polskiego 31	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	

l.p.	adres	obiekt	chronologia	uwagi	strefa	foto CD
289	ul. Wojska Polskiego 35/37	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
290	ul. Wojska Polskiego 39/41	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	176
291	ul. Wojska Polskiego 41/45	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
292	ul. Wojska Polskiego 47	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
293	ul. Wyszyńskiego	murowany budynek zespołu koszarów wojskowych pionierów	Lata 20-te XX w.	tzw. kasyno – wyburzone 2008 r.	B	
294	ul. Wyszyńskiego	murowany budynek zespołu koszarów wojskowych pionierów	Lata 20-te XX w.	typowany wpis	B	59-61
295	ul. Wyszyńskiego	murowany budynek zespołu koszarów wojskowych pionierów	Lata 20-te XX w.	typowany wpis	B	59-61
296	ul. Wyszyńskiego	murowany budynek zespołu koszarów wojskowych pionierów	Lata 20-te XX w.	typowany wpis	B	59-61
297	ul. Wyszyńskiego	murowany budynek zespołu koszarów wojskowych pionierów	Lata 20-te XX w.	typowany wpis	B	59-61
298	ul. Wyszyńskiego	murowany budynek zespołu koszarów wojskowych pionierów	Lata 20-te XX w.	typowany wpis	B	59-61
299	ul. Wyszyńskiego	murowany budynek zespołu koszarów wojskowych pionierów	Lata 20-te XX w.	typowany wpis	B	59-61
300	ul. Wyszyńskiego	murowany budynek zespołu koszarów wojskowych pionierów	Lata 20-te XX w.	typowany wpis	B	59-61
301	ul. Wyszyńskiego	murowany budynek zespołu koszarów wojskowych pionierów	Lata 20-te XX w.	typowany wpis	B	59-61
302	ul. Wyszyńskiego	murowany budynek zespołu koszarów wojskowych pionierów	Lata 20-te XX w.	typowany wpis	B	59-61
303	ul. Wyszyńskiego	murowane ogrodzenie zespołu koszar wojskowych pionierów	Lata 20-te XX w.	typowany wpis	B	59-61
304	ul. Wyszyńskiego 10	dom murowany	1910-1920		B	
305	ul. Wyszyńskiego 16	dom murowany	1910-1920		B	
306	ul. Wyszyńskiego 2	plebania murowana	1910	typowany wpis	B	57
307	ul. Wyszyńskiego 25	dom murowany	1875-1900		B	
308	ul. Wyszyńskiego 32	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
309	ul. Wyszyńskiego 36	murowana stacja trafo	Lata 20-te/30-te XX w.	typowany wpis	B	62
310	ul. Wyszyńskiego 36	murowany budynek rozdzielni trafo	Lata 20-te/30-te XX w.	typowany wpis	B	62
311	ul. Wyszyńskiego 43	willa murowana	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
312	ul. Wyszyńskiego 48	dom murowany	Lata 20-te XX w.		B	
313	ul. Wyszyńskiego 8	dom murowany	ok. 1910		B	178
314	ul. Zielona 11	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
315	ul. Zielona 9	dom murowany	Lata 20-te/30-te XX w.		B	
316	ul. Żeglarska 29	dom murowany	ok. 1910		B	103
317	ul. Żeglarska 56	dom murowany	ok. 1910		B	102
318		Fort Sarbinowo (Sarbinowski)	2 poł. XIX w.		A	179, 180

Tab.3. Obiekty zabytkowe proponowane do ewidencji konserwatorskiej/gminnej na terenie miasta Kostrzyn nad Odrą

lp.	adres	obiekt	chronologia	uwagi	strefa	foto CD
1	ul. Brzaskwiniowa 2	dom murowany	pierwsze 30-lecie XX w.		B	27
2	ul. Brzaskwiniowa 4	dom murowany	pierwsze 30-lecie XX w.		B	26
3	ul. Familijna 3	stodoła murowana	pierwsze 30-lecie XX w.	ruina	B	49
4	ul. Kostrzyńska	murowana rozdzielnia trafo	pierwsza poł. XX w.		B	37
5	ul. Kostrzyńska 10	dom murowany	pierwsze 30-lecie XX w.		B	35
6	ul. Kostrzyńska 15	dom murowany	pierwsze 30-lecie XX w.		B	39
7	ul. Kostrzyńska 15	chlew murowany	pierwsze 30-lecie XX w.		B	38
8	ul. Kostrzyńska 19	dom murowany	pierwsze 30-lecie XX w.		B	40
9	ul. Kostrzyńska 19	chlew i stodoła murowane	pierwsze 30-lecie XX w.		B	41
10	ul. Kostrzyńska 3	chlew i stodoła murowane	pierwsze 30-lecie XX w.		B	28
11	ul. Kostrzyńska 30	chlew murowany	pierwsze 30-lecie XX w.		B	44
12	ul. Kostrzyńska 31	dom murowany	pierwsze 30-lecie XX w.		B	47
13	ul. Kostrzyńska 31	chlew murowany	pierwsze 30-lecie XX w.		B	46
14	ul. Kostrzyńska 31	stodoła murowana	pierwsze 30-lecie XX w.		B	45
15	ul. Kostrzyńska 34	dom murowany	pierwsze 30-lecie XX w.		B	50
16	ul. Kostrzyńska 34	budynek gospodarczy i chlew murowany	pierwsze 30-lecie XX w.		B	51
17	ul. Kostrzyńska 4	dom murowany	pierwsze 30-lecie XX w.		B	19
18	ul. Kostrzyńska 4	chlew i stodoła murowane	pierwsze 30-lecie XX w.		B	25
19	ul. Kostrzyńska 40	dom murowany	pierwsze 30-lecie XX w.		B	52
20	ul. Kostrzyńska 5	dom murowany	pierwsze 30-lecie XX w.		B	33
21	ul. Kostrzyńska 5	chlew murowany	pierwsze 30-lecie XX w.		B	36
22	ul. Kostrzyńska 6	dom murowany	pierwsze 30-lecie XX w.		B	31, 32
23	ul. Kostrzyńska 6	stodoła murowano-drewniana	pierwsze 30-lecie XX w.		B	29,30
24	ul. Kostrzyńska 7	dom murowany	pierwsze 30-lecie XX w.	ruina	B	34
25	ul. Namyślińska 1	chlew i stodoła murowane	pierwsze 30-lecie XX w.		B	162
26	ul. Osiedle Warniki	murowana rozdzielnia trafo	pierwsza poł. XX w.		B	107, 108
27	ul. Szumiłowska 5	stodoła szachulcowa	pierwsze 30-lecie XX w.	do remontu	B	159, 160
28	ul. Wesola 7	stodoła szachulcowa	pierwsze 30-lecie XX w.	do remontu	B	48
29	teren węzła kolejowego	mała wieża ciśnień, murowana	XIX\XX w.	ruina	B	4

5. Warunki ochrony archeologicznej

5.1. Ogólne warunki ochrony archeologicznej

Warunki ochrony archeologicznej określają stanowiska objęte ochroną, zakres ochrony oraz sposób użytkowania dóbr kultury, jakimi są stanowiska archeologiczne.

Warunki ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych obowiązują następujące podmioty:

- organy administracji rządowej,
- organy administracji samorządowej,
- służby komunalne,
- państwowe jednostki organizacyjne,
- samorządowe jednostki organizacyjne,
- osoby prawne,
- osoby fizyczne.

Wymienione powyżej podmioty zobowiązane są w stosunku do dóbr kultury do:

- zapewnienia im warunków trwałego zachowania, konserwacji, rekonstrukcji i odbudowy na zasadach naukowych;
- uzgadniania ze służbą konserwatorską (WUOZ) założeń, projektów inwestycyjnych, planów zagospodarowania przestrzennego, decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu;
- uzyskania zezwolenia WUOZ na wszelkie prace i roboty w obrębie granic stref ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych;
- zawiadomienia WUOZ o wydarzeniach mogących mieć ujemny wpływ na stan zachowania stanowiska archeologicznego;
- ujawnienia w księgach wieczystych na wniosek WUOZ wpisów do rejestru zabytków województwa lubuskiego.

Warunki ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych powinny być przestrzegane przy:

- stanowieniu praw miejscowych i przepisów gminnych;
- opracowywaniu planów realizacyjnych zagospodarowania przestrzennego;
- wydawaniu decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu oraz pozwoleniu na budowę;
- wydawaniu decyzji dotyczących gospodarki terenami i podziałów własnościowych;
- wydawaniu decyzji dotyczących sposobu użytkowania i eksploatacji terenu objętego ochroną konserwatorską.

5.2. Strefy ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych

W niniejszym studium uwzględniono 49 stanowisk archeologicznych zewidencjonowanych w dokumentacji konserwatorskiej – Archeologicznym Zdjęciu Polski

(AZP). Zostały one zestawione i scharakteryzowane w Tab.4. Miasto Kostrzyn nad Odrą mieści się w trzech obszarach AZP: 47-05, 47-06 i 48-06.

W zdecydowanej większości są to stanowiska ziemne, które na powierzchni są nie czytelne. Działania inwestycyjne na obszarach tych stanowisk są trudne do uniknięcia i pomimo starań służb konserwatorskich do zachowania ich w stanie nienaruszonym, dopuszcza się prowadzenie robót ziemnych. Zachowany musi być jednak warunek wykonania pełnej i fachowej dokumentacji naukowej odkrywanych obiektów w czasie prowadzonych ratowniczych badań archeologicznych.

W celu zachowania dziedzictwa archeologicznego wyznacza się strefy ochronne, dla których określone są szczegółowe warunki ochrony. Strefy ochrony archeologicznej tyczą się zarówno pojedynczych stanowisk archeologicznych jak i większych obszarów terenu, zawierających w sobie grupy stanowisk. Wykreślenie tych obszarów podyktowane było nasyceniem, charakterystyką znajdujących się w ich obrębie stanowisk archeologicznych oraz topografią terenu mogącą być stymulantem osadnictwa pradziejowego.

Dokładny zasięg stref ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych przedstawia *Załącznik 5b. Strefy ochrony konserwatorskiej*

Strefa „W I” – pełnej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych, wykluczającej wszelką działalność inwestycyjną i inną; strefa obejmuje stanowiska wpisane do rejestru zabytków i ujęte w ewidencji służby ochrony zabytków.

Warunki ochrony:

- zakaz wszelkiej działalności inżynierskiej, budowlanej i innej związanej z pracami ziemnymi (np. kopanie studni, melioracje, karczunek i nasadzania drzew itd.);
- zachowanie istniejącego układu topograficznego wraz z obiektami wpisanymi do rejestru zabytków i ujętymi w ewidencji;
- obowiązkowe występowanie o szczegółowe wytyczne do WUOZ, w przypadku podjęcia jakiegokolwiek działalności na terenie objętym granicami strefy, a wynikającej ze sposobu użytkowania terenu.

Zakres przestrzenny na terenie miasta:

Na terenie miasta Kostrzyn nad Odrą znajdują się 2 stanowiska archeologiczne zaliczone o strefy „W I”, są to:

- Kostrzyn st. 1/1 (teren Starego Miasta),
- Kostrzyn st. 3/29 (fort Sarbinowo).

Strefa „W II” – częściowej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych, dopuszczającej inwestowanie pod określonymi warunkami; strefa obejmuje stanowiska ujęte w ewidencji służby ochrony zabytków.

Warunki ochrony:

- zachowanie stanowiska ujętego w ewidencji służby ochrony zabytków;
- uzgadnianie i opiniowanie wszelkich poczynań inżynierskich, budowlanych i innych przez służbę ochrony zabytków;
- obowiązek każdorazowego występowania o szczegółowe wytyczne konserwatorskie i opinie przed podjęciem decyzji o jakiegokolwiek działalności.
- w przypadku podjęcia decyzji o realizacji inwestycji na terenie objętym granicami strefy ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych obowiązuje przeprowadzenie badań ratunkowych na koszt inwestora, wyprzedzających proces przygotowania inwestycji;

- właściciele, użytkownicy terenu i inwestorzy zobowiązania są do zawiadomienia służby ochrony zabytków o podjęciu działań inwestycyjnych związanych z pracami ziemnymi z wyprzedzeniem minimum miesięcznym w celu umożliwienia wykonania archeologicznych badań ratunkowych oraz zsynchronizowania robót inwestycyjnych z nadzorem archeologiczno-konserwatorskim; badania archeologiczne mają charakter sezonowy, w okresie od maja do końca września;
- rozpoczęcie prac ziemnych związanych z realizacją inwestycji uzależnia się od uzyskania stosownego zezwolenia od służby ochrony zabytków.

Zakres przestrzenny na terenie miasta:

Granice strefy „W II” określono stanowiska archeologiczne, których stan zachowania oraz wartość naukowa roszą dalsze pozytywne wyniki. W granicach strefy „W II” znajdują się również historyczne obszary miasta posiadające średniowieczną metrykę, co oznacza, że na ich terenie może wystąpić substancja archeologiczna wymagająca nadzoru konserwatorskiego. Mianowicie są to:

- teren bezpośrednio graniczący ze Starym Miastem, a będący równocześnie obszarem lokacji miasta,
- centralna część Krótkiego Przedmieścia wraz z terenem łączącym je ze Starym Miastem (historyczne groble),
- wywodząca się z okresu średniowiecza wieś Szumiłowo, dzisiaj integralna część miasta.

Strefa „W III” – ograniczonej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych, polegającej na prowadzeniu interwencyjnych badań archeologicznych w przypadku podejmowania prac ziemnych; strefa obejmuje stanowiska ujęte w ewidencji służby ochrony zabytków.

Warunki ochrony:

- uzgadnianie i opiniowanie wszelkich poczynąń inżynierskich, budowlanych i innych podejmowanych w obrębie granic strefy ochrony stanowiska archeologicznego przez WUOZ;
- w przypadku podjęcia decyzji o realizacji inwestycji obowiązuje przeprowadzenie badań ratunkowych na koszt inwestora;
- właściciele, użytkownicy terenu i inwestorzy zobowiązania są do zawiadomienia służby ochrony zabytków o podjęciu działań inwestycyjnych, remontowych lub innych związanych z robotami ziemnymi z wyprzedzeniem minimum 2-tygodniowym; badania archeologiczne mają charakter sezonowy, w okresie od maja do października;
- rozpoczęcie prac ziemnych związanych z realizacją inwestycji uzależnia się od uzyskania stosownego zezwolenia od służby ochrony zabytków.

Zakres przestrzenny na terenie miasta:

W skład strefy „W III” wchodzi stanowiska nie występujące w pozostałych dwóch strefach ochrony oraz dwa obszary miasta, w których wystąpiło znaczne zagęszczenie stanowisk archeologicznych na niewielkiej przestrzeni.

Tab.4. Wykaz stanowisk archeologicznych zlokalizowanych na terenie miasta Kostrzyn nad Odrą wraz z określonymi strefami ochrony

lp.	nr stanowiska w miejscowości	nr stanowiska na obszarze	funkcja	chronologia	AZP	strefa
1	11	1	śląd osadnictwa	EB-Ha	47 05	W3
2	11	1	osada	PŚ (XVw.) NW (XVII-XIXw.)	47 05	W3
3	12	2	śląd osadnictwa	PR?	47 05	W3
4	12	2	osada	PŚ (XV w.)	47 05	W3
5	36	1	cmentarzysko	EB	47 06	W2
6	28	2	śląd osadnictwa	EK	47 06	W3
7	29	3	fort	2 poł. XIX w.	47 06	W1
8	30	4	śląd osadnictwa	PR	47 06	W3
9	31	5	śląd osadnictwa	NW	47 06	W3
10	32	6	śląd osadnictwa	EK	47 06	W3
			osada	PR	47 06	W3
			śląd osadnictwa	PŚ	47 06	W3
			osada	NW	47 06	W3
11	33	7	śląd osadnictwa	PŚ	47 06	W3
12	34	8	śląd osadnictwa	PŚ	47 06	W3
13	35	9	śląd osadnictwa	PR	47 06	W3
14	1	10	osada	EB-Ha	47 06	W3
15	2	11	osada	PR	47 06	W3
			śląd osadnictwa	NW	47 06	W3
16	3	12	osada	PR	47 06	W3
			śląd osadnictwa	NW	47 06	W3
17	4	13	śląd osadnictwa	PŚ	47 06	W3
18	5	14	osada	PR	47 06	W3
			osada	PŚ	47 06	W3
			osada	NW	47 06	W3
19	6	15	osada	PR	47 06	W3
			punkt osadniczy	PŚ	47 06	W3
			śląd osadnictwa	NW	47 06	W3
20	7	16	osada	PR	47 06	W3
			punkt osadniczy	PŚ	47 06	W3
			osada	NW	47 06	W3
21	8	17	śląd osadnictwa	PŚ	47 06	W3
			śląd osadnictwa	NW	47 06	W3
22	9	18	śląd osadnictwa	EK	47 06	W3
			śląd osadnictwa	PR	47 06	W3
			śląd osadnictwa	NW	47 06	W3
23	10	19	śląd osadnictwa	PR	47 06	W3
24	27	24	osada	EB, OWR, WŚ, PŚ	47 06	W3
			śląd osadnictwa	NW	47 06	W3
25	1	1	osada	WŚ	48 06	W1
			miasto	ŚR	48 06	W1
			zamek	ŚR	48 06	W1
			kościół farny	PŚ	48 06	W1
26	2	2	śląd osadnictwa	PR	48 06	W2
			śląd osadnictwa	PŚ	48 06	W2
			śląd osadnictwa	NW	48 06	W2
27	3	3	śląd osadnictwa	Ne	48 06	W2

lp.	nr stanowiska w miejscowości	nr stanowiska na obszarze	funkcja	chronologia	AZP	strefa
28	4	4	cmentarzysko	EB - Ha	48 06	W2
29	5	5	osada	OPR	48 06	W3
30	6	6	śląd osadnictwa	PR	48 06	W3
			śląd osadnictwa	PŚ	48 06	W3
			cmentarzysko	OPR	48 06	W2
31	7	7	osada	OPR	48 06	W2
			osada	WŚ	48 06	W2
			skarb	ŚR	48 06	W2
32	8	8	cmentarzysko	EB	48 06	brak lokalizacji
33	9	9	cmentarzysko	OPR	48 06	brak lokalizacji
34	10	10	grodzisko?	WSR	48 06	brak lokalizacji
35	11	11	śląd osadnictwa	OPR	48 06	brak lokalizacji
36	12	12	śląd osadnictwa	Ne	48 06	brak lokalizacji
37	13	13	śląd osadnictwa	Ne	48 06	brak lokalizacji
38	14	14	śląd osadnictwa	Ne	48 06	brak lokalizacji
39	15	15	śląd osadnictwa	Ne	48 06	brak lokalizacji
40	16	16	śląd osadnictwa	Ne	48 06	brak lokalizacji
41	17	17	śląd osadnictwa	Ne	48 06	brak lokalizacji
42	18	18	śląd osadnictwa	Ne	48 06	brak lokalizacji
43	19	19	śląd osadnictwa	Ne	48 06	brak lokalizacji
44	20	20	śląd osadnictwa	Ne	48 06	brak lokalizacji
45	21	24	śląd osadnictwa	PŚ	48 06	W3
46	22	25	śląd osadnictwa	EK	48 06	W3
			śląd osadnictwa	PR	48 06	W3
47	23	26	śląd osadnictwa	EK	48 06	W3
			śląd osadnictwa	WŚ	48 06	W3
			śląd osadnictwa	PŚ	48 06	W3
48	39	29	śląd osadnictwa	Mz	48 06	W3
49	40	30	fragment założenia miejskiego	XIX/XX w.	48 06	W2

Wykaz skrótów użytych w tabeli:

- PR – stanowisko nieokreślone chronologicznie
- EK – epoka kamienia
- Mz – mezolit
- Ne – neolit
- EB – epoka brązu
- Ha – okres halsztacki
- OPR – okres przedrzymski
- OWR – okres wpływów rzymskich
- WŚ – wczesne średniowiecze
- PŚ – późne średniowiecze
- ŚR – średniowiecze

6. Ogólne wytyczne do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

Głównym celem architektów i urbanistów jest tworzenie nowych wartości architektoniczno-urbanistycznych przy jednoczesnym zachowaniu istniejących walorów architektonicznych i krajobrazowych. W rozdziałach poprzednich nakreślono istotne obszary i obiekty, które odzwierciedlają historyczny rozwój przestrzenny i zabytkową architekturę miasta. Wypadkową tego działania jest wyznaczenie ich do ochrony konserwatorskiej. W stosunku do tych terenów postuluje się:

- utrzymanie i odtworzenie historycznej dyspozycji terenu, na który składają się: historyczne podziały parcelacyjne w postaci podziałów geodezyjnych lub ich uczynienie w terenie,
- utrzymanie linii zabudowy wzdłuż historycznych ciągów komunikacyjnych,
- utrzymanie proporcji zabudowy i zieleni na parcelach,
- wprowadzania nowej zabudowy na zasadzie uzupełniania istniejącego układu urbanistycznego,
- uzupełnianie zabudowy w pierzejach na zasadzie nawiązania do charakteru zabudowy dominującej w otoczeniu,
- w stosunku do obszarów miasta o charakterze wiejskim (Szumiłowo, Drzewice) zaleca się zachowanie czytelnego układu wiejskiego typu owalnicowego (zachowanie placów centralnych przy ul. Kościelnej i ul. Kostrzyńskiej).

7. Program odbudowy twierdzy kostrzyńskiej

Obszar Starego Miasta posiadający w chwili obecnej status ruiny podlega obecnie powolnej odbudowie w ramach projektu „Twierdza Kostrzyn 2015”. Do dnia dzisiejszego odrestaurowano Bramę Berlińską i Bramę Chyżańską oraz Bastion Filip.

Transgraniczne studium rewitalizacji Starego Miasta w Kostrzynie nad Odrą zakłada powstanie nowej zabudowy miejskiej oraz konserwację i rewitalizację obiektów fortyfikacyjnych. W zakresie realizacji projektu przewidziano wybudowanie 550 – 750 mieszkań dla około 2500 mieszkańców. Zaprojektowano 18 kwartałów zabudowy odpowiadających historycznemu układowi ulic i placów. Nowa zabudowa ma nawiązywać do historycznej kolorystyki, podziałów kompozycyjnych, wystroju elewacji i in. Wysokość nowych budynków ma odpowiadać standardom sprzed 1945 roku. Precyzyjnie określony jest również układ i kolorystyka dachów, poddaszy, przebieg gzymsów itd. Dokładnie zaplanowane zostały detale takie jak ławki uliczne czy parkowe, latarnie miejskie, słupy ogłoszeniowe, tabliczki numeracyjne domów. Projekty są komplementarne wobec planów strony niemieckiej, dotyczących konwersji Wyspy Odrzańskiej (Oderinsel) zlokalizowanej dokładnie po drugiej stronie granicy, w miejscu dawnych koszar radzieckich.

Pieniądze na odbudowę Twierdzy Kostrzyn, obok środków PHARE, pochodzić będą z fundacji polsko-niemieckich, skarbu państwa i samej gminy Kostrzyn nad Odrą. Projekt jest ściśle monitorowany przez WUOZ.

Aktualny stan wybranych elementów Starego Miasta, przedstawiają poniższe fotografie.

Ryc.17. Stare Miasto – ruiny zamku, stan obecny
Źródło: fot. Jakub Affelski.

Ryc.18. Stare Miasto – zrekonstruowana Brama Berlińska, stan obecny
Źródło: fot. Jakub Affelski.

Ryc.19. Stare Miasto – zrekonstruowana Brama Chyżańska, stan obecny
Źródło: fot. Jakub Affelski.

Ryc.20. Stare Miasto – zrekonstruowany Bastion Filip, stan obecny
Źródło: fot. Jakub Affelski.

Ryc.13. Stare Miasto – ruiny kościoła farnego, stan obecny
Źródło: fot. Jakub Affelski.

Literatura

- Kiekebusch A., 1914. *Die altgermanische Siedlung von Lagardesmuhlen bei Custrin*, "Praehistorische Zeitschrift", t. 46, s. 880-902.
- Śmigielski W., 1961. *Materiały z badań powierzchniowych na Ziemi Lubuskiej*, *Fontes Archaeologici Posnaniensis*, t.12, s. 281-325, tablice do s. 345, Poznań.
- Kurnatowska Z., 1984. *Próba odtworzenia organizacji zarządu terytorialnego państwa pierwszych Piastów w Wielkopolsce*, [w:] *Obronność polskiej granicy zachodniej w dobie pierwszych Piastów*, s. 81-91, Wrocław.
- Kurnatowscy Z., St., 1983. *Problematyka kształtowania się osiedli wczesnomiejskich w Wielkopolsce*, [w:] *Studia z dziejów i kultury zachodniej słowiańszczyzny*, s. 89-106, Poznań.
- Hensel W., 1959. *Studia i materiały do osadnictwa Wielkopolski wczesnohistorycznej*, Warszawa.
- Kowalenko W., 1938. *Grody i osadnictwo grodowe Wielkopolski wczesnohistorycznej (od VII do XII w.)*, Poznań.
- Wyrwa M., W., 1991. *Położenie, nazwa i charakterystyka środowiska naturalnego Kostrzyna nad Odrą*, [w:] *Kostrzyn nad Odrą: dzieje dawne i obecne*, s. 17-37, Poznań.
- Wyrwa M., W., 1991. *Prahistoria i wczesnośredniowieczne dzieje społeczeństw zamieszkujących okolice Kostrzyna*, [w:] *Kostrzyn nad Odrą: dzieje dawne i obecne*, s. 37-75, Poznań.
- Dobosz J., 1991. *Kostrzyn nad Odrą w latach 1232 – 1536*, [w:] *Kostrzyn nad Odrą: dzieje dawne i obecne*, s. 76-110, Poznań.
- Fredrich C., 1912. *Cüstrin vor hundert Jahren*, Cüstrin.
- Fredrich C., 1912. *Die Stadt Cüstrin*, Cüstrin.
- Kamiński A., 1991. *Kostrzyn nad Odrą w okresie od utworzenia Nowej Marchii Kostrzyńskiej do 1806 roku*, [w:] *Kostrzyn nad Odrą: dzieje dawne i obecne*, s. 111-198, Poznań.
- Łukaszewicz D., 1991. *Kostrzyn nad Odrą w latach 1806 – 1945*, [w:] *Kostrzyn nad Odrą: dzieje dawne i obecne*, s. 199-310, Poznań.
- Piątkowski J., 2001. *Spacer po Starym Kostrzynie*, Gorzów Wlkp.
- Stankiewicz J., 1966. *Twierdza Kostrzyn. Zarys dziejów*, [w:] *Studia i Materiały do Historii Wojskowości*, t. XII, cz. 1, Warszawa.
- Thoma W., 1928. *Führer durch Küstrin mit seinen historischen sehen swürdigkeiten und durch seine nächste Umgebung nebst Stadtpl.*
- Żerko St., 1991. *Rozwój Kostrzyna nad Odrą w okresie Polski Ludowej*, [w:] *Kostrzyn nad Odrą: dzieje dawne i obecne*, s. 311-342, Poznań.

SPIS RYCIN

Ryc.1.	Plan i wybór zabytków z osady z okresu wpływów rzymskich – Kostrzyn st. 4/4	5
Ryc.2	Podział terytorialno – administracyjny ziem nad środkową Odrą, dolną Wartą, Notecią i Obrą około połowy XIII wieku	6
Ryc.3.	Kostrzyn do roku 1535 roku	10
Ryc.4.	Plan Kostrzyna z pierwszej połowy XVIII wieku	12
Ryc.5.	Kostrzyn w okresie wojen napoleońskich.....	13
Ryc.6.	Plan Starego Miasta z początków XIX wieku	14
Ryc.7.	Twierdza kostrzyńska do 1830 roku	15
Ryc.8.	Plan miasta Kostrzyn z 1928 roku	16
Ryc.9.	Pomnik Lwa (dzisiejszy Park Lwa) – lata 20-te, 30-te XX wieku	17
Ryc.10.	Most przez Wartę – lata 20-te, 30-te XX wieku	17
Ryc.11.	Nowe Miasto – lata 20-te, 30-te XX wieku	18
Ryc.12.	Nowe Miasto – lata 20-te, 30-te XX wieku	18
Ryc.13.	Dworzec kolejowy – lata 20-te, 30-te XX wieku.....	19
Ryc.14.	Zamek, Stare Miasto	19
Ryc.15.	Stare Miasto – lata 20-te, 30-te XX wieku.....	20
Ryc.16.	Widok na Nowe Miasto – lata 20-te, 30-te XX wieku.....	20
Ryc.17.	Stare Miasto – ruiny zamku, stan obecny	47
Ryc.18.	Stare Miasto – rekonstruowana Brama Berlińska, stan obecny	47
Ryc.19.	Stare Miasto – zrekonstruowana Brama Chyżańska, stan obecny	48
Ryc.20.	Stare Miasto – zrekonstruowany Bastion Filip, stan obecny	48
Ryc.21.	Stare Miasto – ruiny Fary, stan obecny.....	49

SPIS TABEL

Tab.1.	Wykaz obiektów z terenu miasta Kostrzyn nad Odrą, wpisanych do rejestru zabytków województwa lubuskiego	29
Tab.2.	Wykaz obiektów z terenu miasta Kostrzyn nad Odrą, wpisanych do ewidencji konserwatorskiej/gminnej	30
Tab.3.	Obiekty zabytkowe proponowane do ewidencji konserwatorskiej/gminnej na terenie miasta Kostrzyn nad Odrą	40
Tab.4.	Wykaz stanowisk archeologicznych zlokalizowanych na terenie miasta Kostrzyn nad Odrą wraz z określonymi strefami ochrony	44

SPIS ZAŁĄCZNIKÓW KARTOGRAFICZNYCH (do studium)

- Załącznik 5b. Strefy ochrony konserwatorskiej

SPIS FOTOGRAFII (plyta CD)

foto 1	Zespół budynków koszar wojskowych, Kostrzyn nad Odrą, Os. Leśne
foto 2	Zespół spichlerzy, Kostrzyn nad Odrą, ul. Prosta
foto 3	Zespół spichlerzy, Kostrzyn nad Odrą, ul. Prosta
foto 4	Mała wieża ciśnień, Kostrzyn nad Odrą, teren węzła kolejowego
foto 5	Bram Chyżańska, Stare Miasto, Kostrzyn nad Odrą
foto 6	Bastion Król, Stare Miasto, Kostrzyn nad Odrą
foto 7	Stare Miasto, Kostrzyn nad Odrą, ruiny zamku
foto 8	Stare Miasto, Kostrzyn nad Odrą, ruiny Fary
foto 9	Dworzec kolejowy, Kostrzyn nad Odrą, ul. Dworcowa 1
foto 10	Dworzec kolejowy, Kostrzyn nad Odrą, ul. Dworcowa 1
foto 11	Dworzec kolejowy, Kostrzyn nad Odrą, ul. Dworcowa 1
foto 12	Dworzec kolejowy, Kostrzyn nad Odrą, ul. Dworcowa 1
foto 13	Dworzec kolejowy, Kostrzyn nad Odrą, ul. Dworcowa 1
foto 14	Dworzec kolejowy, Kostrzyn nad Odrą, ul. Dworcowa 1
foto 15	Murowana poczta, Kostrzyn nad Odrą, ul. Piastowska 5
foto 16	Murowana lecznica zespołu dworca kolejowego, Kostrzyn nad Odrą, ul. Piastowska 7
foto 17	Murowany hotel, Kostrzyn nad Odrą, ul. Piastowska 3
foto 18	Kamienica, Kostrzyn nad Odrą, ul. Niepodległości 13
foto 19	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kostrzyńska 4
foto 20	Kamienica, Kostrzyn nad Odrą, ul. Niepodległości 13a, 15
foto 21	Kamienica, Kostrzyn nad Odrą, ul. Niepodległości 13a, 15
foto 22	Pomnik ofiar Stalagu IIIC, Kostrzyn nad Odrą, zbieg ul. Jagiellońskiej i Orła Białego
foto 23	Skwer wraz z pomnikiem ofiar Stalagu IIIC, Kostrzyn nad Odrą, zbieg ul. Jagiellońskiej i Orła Białego
foto 24	Skwer wraz z pomnikiem ofiar Stalagu IIIC, Kostrzyn nad Odrą, zbieg ul. Jagiellońskiej i Orła Białego
foto 25	Chlew i stodoła murowane, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kostrzyńska 4
foto 26	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Brzaskwiniowa 4
foto 27	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Brzaskwiniowa 2
foto 28	Chlew i stodoła murowane, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kostrzyńska 3
foto 29	Stodoła, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kostrzyńska 6
foto 30	Stodoła, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kostrzyńska 6
foto 31	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kostrzyńska 6
foto 32	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kostrzyńska 6
foto 33	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kostrzyńska 5
foto 34	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kostrzyńska 7
foto 35	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kostrzyńska 10
foto 36	Chlew murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kostrzyńska 5
foto 37	Rozdzielnia trafo, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kostrzyńska
foto 38	Chlew murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kostrzyńska 15
foto 39	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kostrzyńska 15

foto 40	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kostrzyńska 19
foto 41	Chlew i stodoła murowane, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kostrzyńska 19
foto 42	Cmentarz, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kostrzyńska
foto 43	Cmentarz, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kostrzyńska
foto 44	Chlew murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kostrzyńska 30
foto 45	Stodoła, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kostrzyńska 31
foto 46	Chlew murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kostrzyńska 31
foto 47	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kostrzyńska 31
foto 48	Stodoła, Kostrzyn nad Odrą, ul. Wesola 7
foto 49	Stodoła, Kostrzyn nad Odrą, ul. Familijna 3
foto 50	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kostrzyńska 34
foto 51	Chlew i budynek gospodarczy, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kostrzyńska 34
foto 52	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kostrzyńska 40
foto 53	Stare Miasto, Kostrzyn nad Odrą, rynek
foto 54	Remiza strażacka, Kostrzyn nad Odrą, ul. Gorzowska 1
foto 55	Park Lwa, Kostrzyn nad Odrą
foto 56	Park Lwa, Kostrzyn nad Odrą
foto 57	Plebania murowana, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kard. St. Wyszyńskiego 2
foto 58	Kaplica neogotycka, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kard. St. Wyszyńskiego 2
foto 59	Koszary wojskowe, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kard. St. Wyszyńskiego
foto 60	Koszary wojskowe, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kard. St. Wyszyńskiego
foto 61	Koszary wojskowe, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kard. St. Wyszyńskiego
foto 62	Stacja trafo, rozdzielnia trafo, Kostrzyn nad Odrą, ul. ul. Kard. St. Wyszyńskiego 36
foto 63	Zwarta zabudowa mieszkalna, Kostrzyn nad Odrą, Pl. Grunwaldzki
foto 64	Zwarta zabudowa mieszkalna, Kostrzyn nad Odrą, Pl. Grunwaldzki
foto 65	Zwarta zabudowa mieszkalna, Kostrzyn nad Odrą, Pl. Grunwaldzki
foto 66	Budynek młyna zbożowego, Kostrzyn nad Odrą, ul. Gorzowska 24
foto 67	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kopernika 2
foto 68	Willa Maxa Wagnera, Kostrzyn nad Odrą, ul. M. Kopernika 1
foto 69	Murowana strażnica graniczna, Kostrzyn nad Odrą, ul. A. Mickiewicza 20/21
foto 70	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. A. Mickiewicza 16
foto 71	Zespół spichlerzy zbożowych, Kostrzyn nad Odrą, ul. Prosta
foto 72	Zespół budynków mieszkalnych, Kostrzyn nad Odrą, ul. Mickiewicza
foto 73	Wieża ciśnień, Kostrzyn nad Odrą, Os. Słowiańskie
foto 74	Zespół budynków piekarni, Kostrzyn nad Odrą, ul. Sportowa 1
foto 75	Zespół koszar wojskowych, Kostrzyn nad Odrą, Os. Leśne
foto 76	Zespół koszar wojskowych, Kostrzyn nad Odrą, Os. Leśne
foto 77	Zespół koszar wojskowych, Kostrzyn nad Odrą, Os. Leśne
foto 78	Zespół koszar wojskowych, Kostrzyn nad Odrą, Os. Leśne
foto 79	Szpital Miejski, Kostrzyn nad Odrą, ul. Narutowicza
foto 80	Szpital Miejski, Kostrzyn nad Odrą, ul. Narutowicza
foto 81	Szpital Miejski, Kostrzyn nad Odrą, ul. Narutowicza

foto 82	Szpital Miejski, Kostrzyn nad Odrą, ul. Narutowicza
foto 83	Szpital Miejski, Kostrzyn nad Odrą, ul. Narutowicza
foto 84	Szpital Miejski, Kostrzyn nad Odrą, ul. Narutowicza
foto 85	Cmentarz ofiar Stalagu IIIC, Kostrzyn nad Odrą
foto 86	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Gorzowska 23a, 23b
foto 87	Szkoła murowana, Kostrzyn nad Odrą, ul. T. Kościuszki 7
foto 88	Pomnik gen. Świerczewskiego, Kostrzyn nad Odrą, ul. T. Kościuszki
foto 89	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. T. Kościuszki 20
foto 90	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. T. Kościuszki 20
foto 91	Willa Maxa Wagnera, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kopernika 1
foto 92	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. M. Kopernika 6
foto 93	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. M. Kopernika 6
foto 94	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. M. Kopernika 4
foto 95	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. M. Kopernika 2a
foto 96	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. M. Kopernika 2b
foto 97	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Wodna 16
foto 98	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Wodna 18
foto 99	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Wodna 13
foto 100	Dom drewniany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Wodna 36
foto 101	Dom drewniany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Wodna 36
foto 102	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Żeglarska 56
foto 103	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Żeglarska 29
foto 104	Willa, Kostrzyn nad Odrą, ul. Osiedle Warniki 41
foto 105	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Osiedle Warniki 33
foto 106	Stacja pomp, Kostrzyn nad Odrą, ul. Osiedle Warniki 44
foto 107	Rozdzielnia trafo, Kostrzyn nad Odrą, ul. Osiedle Warniki
foto 108	Rozdzielnia trafo, Kostrzyn nad Odrą, ul. Osiedle Warniki
foto 109	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Osiedle Warniki 16
foto 110	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Sikorskiego 34
foto 111	Kamienica, Kostrzyn nad Odrą, ul. Niepodległości 5
foto 112	Zespół fabryki papieru, Kostrzyn nad Odrą, ul. Fabryczna
foto 113	Zespół fabryki papieru, Kostrzyn nad Odrą, ul. Fabryczna
foto 114	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Akacyjowa 41
foto 115	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Akacyjowa 41
foto 116	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Akacyjowa 14
foto 117	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Główna 18
foto 118	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Główna 13
foto 119	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Główna 8
foto 120	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Główna 3
foto 121	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Główna 6
foto 122	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. F. Chopina 5/7
foto 123	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. F. Chopina 9/11

foto 124	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. F. Chopina 1/3
foto 125	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. F. Chopina 1/3
foto 126	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Narutowicza 2
foto 127	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Narutowicza 1
foto 128	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Moniuszki 2
foto 129	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Moniuszki 2
foto 130	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Reja 5
foto 131	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Reja 9
foto 132	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Reja 13
foto 133	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Reja 11
foto 134	Widok zabudowy przy ul. M. Reja, Kostrzyn nad Odrą
foto 135	Widok zabudowy przy ul. M. Reja, Kostrzyn nad Odrą
foto 136	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Reja 15
foto 137	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Reja 6
foto 138	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kościelna 1
foto 139	Murowana obora, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kościelna 1
foto 140	Murowana obora, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kościelna 1
foto 141	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kościelna 3
foto 142	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kościelna 3
foto 143	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kościelna 3
foto 144	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kościelna 6
foto 145	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kościelna 2
foto 146	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kościelna 11
foto 147	Chlew murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kościelna 11
foto 148	Dom murowany, chlew murowany Kostrzyn nad Odrą, ul. Kościelna 12
foto 149	Dom murowany, chlew murowany Kostrzyn nad Odrą, ul. Kościelna 12
foto 150	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kościelna 9
foto 151	Stodoła i obora, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kościelna 9
foto 152	Widok ogólny na ul. Kościelną, Kostrzyn nad Odrą
foto 153	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Lipowa 4
foto 154	Stacja trafo, Kostrzyna nad Odrą, ul. Lipowa
foto 155	Zabudowa przy ul. Lipowej, Kostrzyn nad Odrą
foto 156	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Leśna 1
foto 157	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Leśna 6
foto 158	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Szumiłowska 6/7, 8/9, 10/11
foto 159	Stodoła, Kostrzyn nad Odrą, ul. Szumiłowska 5
foto 160	Stodoła, Kostrzyn nad Odrą, ul. Szumiłowska 5
foto 161	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Namyślińska 1
foto 162	Chlew i stodoła murowane, Kostrzyn nad Odrą, ul. Namyślińska 1
foto 163	Widok ogólny, ul. Namyślińska, Kostrzyn nad Odrą
foto 164	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Namyślińska 8
foto 165	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Namyślińska 8

foto 166	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Reja 34
foto 167	Szkoła, Kostrzyn nad Odrą, ul. Szkolna 3
foto 168	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Polna 15
foto 169	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Polna 13
foto 170	Kaplica cmentarna, cmentarz, Kostrzyn nad Odrą, ul. Cmentarna
foto 171	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Drzewicka 52, 54, 56, 58
foto 172	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Orła Białego 27
foto 173	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Orła Białego 29
foto 174	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Orła Białego 31
foto 175	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Orła Białego 31
foto 176	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Wojska Polskiego 39/41
foto 177	Zwarta zabudowa mieszkalna, Kostrzyn nad Odrą, ul. Wojska Polskiego
foto 178	Dom murowany, Kostrzyn nad Odrą, ul. Kard. St. Wyszyńskiego 8
foto 179	Fort Sarbinowo, Kostrzyn nad Odrą
foto 180	Fort Sarbinowo, Kostrzyn nad Odrą
foto 181	Zespół spichlerzy zbożowych, Kostrzyn nad Odrą, ul. Prosta

SPIS MAP (plyta CD)

Messtischblatt 1:25000:

- Quartschen 3353 – 1908 rok, 1934 rok.;
- Samsel 3354 – 1934 rok;
- Kostrzyn 3453 – 1946 rok;
- Kostrzyn 3453 – 1946 rok.